

Agentschap NL
Ministerie van Economische Zaken

Terugblik in vogelvlucht

>> Als het gaat om octrooien

Terugblik in vogelvlucht

Een eeuw octrooien in Nederland

In het voorjaar 2009 ontstaat binnen NL Octrooicentrum (toen OCNL geheten) het plan om in 2010 bij het vieren van het 100-jarig bestaan van het Nederlandse octrooisysteem een jubileumboek uit te geven. Het boek dat u nu ter hand heeft genomen, vormt de tastbare verwerkelijking van dat voornemen.

Eerder heeft de Octrooiraad (een eerdere rechtsvoorganger van NL Octrooicentrum) zich systematisch bespiegeld bij haar 25- en 40-jarig bestaan. Deze bespiegelingen zijn vastgelegd in het Gedenkboek Octrooiraad 1912-1937 respectievelijk het Gedenknummer Octrooiwet 1912-1952.

De formatie van de jubileumredactie is geen probleem geweest. Al sinds jaren zijn belanghebbende kringen nauw betrokken bij de ontwikkeling van het octrooisysteem in Nederland en bij NL Octrooicentrum dat daarin een unieke plaats inneemt. In april 2009 begon de redactie enthousiast aan dit historische werk. Met de leiding van NL Octrooicentrum werd gekozen voor een boek dat qua omvang beperkt is, maar op een ruime(re) doelgroep mikt dan de onmiddellijke kring van belanghebbenden.

Mede om die reden zal naast de Nederlandstalige uitgave ook een Engelstalige versie gepubliceerd worden. Als vorm voor dit jubileumboek is gekozen voor een aantal afzonderlijke, door de schrijvers binnen ruime grenzen bepaalde, bijdragen. Op deze wijze werd grote vrijheid van behandeling verkregen, al moet worden toegegeven dat lacunes enerzijds en overlappingen anderzijds niet te vermijden waren.

NL Octrooicentrum is een unieke instelling, door haar bijzondere positie in het Nederlandse octrooisysteem. Uniek zijn ook de omstandigheden geweest die geleid hebben tot de afschaffing van het Nederlandse octrooisysteem in 1869 en de herinvoering in 1910. Een opwindende negentiende eeuw met stormachtige technische, technologische en maatschappelijke ontwikkelingen, beginnend in het Verenigd Koninkrijk en daarna een inspiratiebron vormend voor het gehele vasteland van Europa. Deze veranderende wereld is dan ook uiterst bepalend geweest voor de ontwikkelingen in Nederland en dus ook voor het (opnieuw) invoeren van een octrooisysteem. ‘Het octrooisysteem’, zo blikte de minister van Handel, Nijverheid en Scheepvaart prof. dr. ir. H. Gelissen in het Gedenkboek Octrooiraad 1937 terug, ‘tracht door internationaal beschermde werkwijzen de industrie in eigen land zooveel mogelijk uit te breiden in het belang van werkverruiming en kapitaalvorming.’

De opzet van deze jubileumbundel is als volgt. In het eerste deel wordt een korte schets gegeven van bovenaangeduide tijdgeest door de jaren heen, beginnend bij de afschaffing van het octrooisysteem in 1869 tot de herinvoering in 1910. In de verdere delen passeren telkens saillante topics uit honderd jaar octrooigeschiedenis de revue.

Tot slot wordt een blik op de toekomst geworpen: wat zou er moeten of kunnen veranderen in de rol en taak van het octrooisysteem? Het is een open einde.

Wij zijn de auteurs (bijna veertig!), die geheel belangeloos en op persoonlijke titel aan dit boek hebben bijgedragen, veel dank verschuldigd. Zij hebben hun energie – net als NL Octrooicentrum honderd jaar lang – goed besteed.

Namens de jubileumboekredactie,

Henk Hanneman
voorzitter

818

STAATSBLAD

VAN HET

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN.

(N°. 313.) *WET van den 7den November 1910,
tot regeling van het octrooirecht voor
uitvindingen.*

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER
NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ. ENZ. ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te
weten :

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk
is het octrooirecht voor uitvindingen voor het Rijk in Europa
en voor de koloniën en bezittingen in andere werelddeelen te
regelen :

Zoo is het, dat Wij den Raad van State gehoord, en met
gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden
en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze :

HOOFDSTUK I.

Algemeene omschrijving van het begrip octrooi.
Onderwerpen waarvoor en personen aan
wie octrooi wordt verleend.

Artikel 1.

Onder den naam van octrooi worden aan hem, die een nieuw
voortbrengsel, eene nieuwe werkwijze, of eene nieuwe verbete-
ring van een voortbrengsel of van eene werkwijze heeft uitge-
vonden, op zijne aanvraag uitsluitende rechten toegekend.

Artikel 2.

Voortbrengselen, werkwijzen of verbeteringen worden alleen
dan niet als nieuw aangemerkt, wanneer zij door eene be-
schrijving of op eene andere wijze reeds van voldoende openbare
bekendheid kunnen zijn, om door een deskundige vervaardigd
of toegepast te kunnen worden.

Inleiding

100 jaar octrooiwetgeving

Een oude innovatievriend

Octrooiwetgeving, waarom eigenlijk?

7

Een eeuw octrooiwetgeving is iets om bij stil te staan. Dat betekent terugkijken, maar vooral ook vooruitblikken en koers bepalen. Maar een jubileum moet je ook vieren. Dat alles gebeurt in deze bundel. Die ons, soms met wat nostalgie, maar ook met trots op de bijdragen die Nederland heeft geleverd aan de opbouw van het octrooisysteem, ook iets wil leren over het verleden en daarmee hopelijk ook over de toekomst. En vooral, waarom we het allemaal doen. Die vraag moeten we ons blijven stellen: waarom een octrooiwet?

Dat die vraag niet hypothetisch is, bewijst onze eigen geschiedenis. In de negentiende eeuw was men zelfs bereid de uiterste consequentie van het antwoord op die vraag te trekken en de octrooiwet af te schaffen. In het licht van onze geschiedenis wellicht niet het beste idee, maar het geeft wel aan dat het octrooirecht zijn bestaansrecht moet verdienen.

Zoeken naar balans

Immers, bevorderen we innovaties wel het beste door monopolies te verlenen? En hoe ver moet die bescherming dan gaan?

Klassieke vragen, waarop het antwoord nooit definitief zal zijn. En dat is maar goed ook, want een goed octrooi-systeem betekent voortdurend zoeken naar balans. Een evenwicht tussen kennisbescherming en kennisverspreiding. Tussen het belonen van gerealiseerde innovaties, en tegelijkertijd anderen stimuleren daar weer op voort te bouwen.

Tussen enerzijds het beschermen van rechthebbenden, en anderzijds voorkomen dat die bescherming te ver doorschiet. Voorkomen dat het innovatie belemmert in plaats van stimuleert. Tegelijkertijd leert het octrooi-loze tijdperk en de daarop volgende herintroductie van de octrooiwet dat een sterk op innovaties en internationale handel gebaseerde economie niet zonder een octrooi-systeem kan. Dat was al zo in de negentiende eeuw en dat geldt in het huidige tijdsgewricht zeker ook. Waar het om gaat, is maatvoering en evenwicht. Het werken daaraan is nooit af.

Kritiek van binnen en buiten serieus nemen, want de belangen zijn groot ...

Net als in de negentiende eeuw ontmoet het octrooisysteem ook nu regelmatig kritiek, zij het dat de inhoud daarvan anders is dan toen. Kritiek is er van binnenuit, van gebruikers en professionals en ook van octrooibureaus. Veel octrooiaanvragen, niet allemaal van een even hoog innovatief gehalte, leiden tot vertraging in octrooiverlening en dreigen het stelsel ondoorzichtig te maken. Dat is slecht voor alle gebruikers, zowel voor de aanvrager als voor zijn concurrenten. Niet alleen een aanvrager heeft recht om snel te weten of zijn claims gehonoreerd worden, zijn concurrenten hebben evenzeer belang bij snelle duidelijkheid en transparantie. Al was het alleen maar omdat wie vandaag een aanvrager is, morgen een concurrent is en andersom.

... zoals transparantie ...

Minstens zo belangrijk is dat we er niet voor niets voor gekozen hebben dat octrooien openbaar worden gemaakt. Zodat voor iedereen duidelijk is welk deel van de techniek vrij is en welk niet. En om gebruik te kunnen maken van de schat aan technische informatie die ligt opgeslagen in de octrooidatabanken. Maar dat vereist dan wel dat die informatie toegankelijk en goed te raadplegen is.

Het aantal octrooiaanvragen en -verleningen is, afgezien van een crisisdip, de afgelopen jaren explosief gestegen en zal naar verwachting ook snel weer gaan stijgen. Dat is een ontwikkeling waar we op zijn minst gemengde gevoelens over kunnen hebben. Keerzijde van de groeiende populariteit waarin het octrooirecht zich mag verheugen, is immers dat als we niets doen het systeem volledig verstoort dreigt te raken.

... en rechtszekerheid

Steeds meer octrooiaanvragen wachten steeds langer op een beslissing. En daarmee neemt de onzekerheid toe, niet alleen voor aanvragers maar voor iedere innoverende ondernemer die een weg moet zien te vinden in die brij van informatie. En wie de cijfers goed bekijkt zal zien dat een groeiend aandeel daarvan afkomstig is uit de minstens zo explosief groeiende nieuwe economieën. Economische groei gaat hand in hand met een stijging van het aantal octrooien. De parallel met het klimaatprobleem dringt zich op. Niet voor niets wordt dan ook wel gesproken over 'global patent warming'.

‘Bevorderen verleende monopolies innovatie wel het beste?’

Ministerie van Economische Zaken

Gezamenlijke aanpak

De parallel met het klimaatprobleem kan nog verder worden getrokken. Ook hier geldt dat een oplossing alleen wereldwijd kan worden gevonden en de medewerking van alle betrokkenen vereist. Bijvoorbeeld door samenwerking tussen de grote octrooibureaus van de wereld te bevorderen. Tegelijkertijd moeten we ons, ook hier, de vraag stellen of steeds maar meer octrooien zaligmakend is. Of gelden ook hier 'grenzen aan de groei'? Uiteindelijk gaat het over de kwaliteit van wat we octrooieren. Daarover nadenken is ook een verantwoordelijkheid van de gebruikers van het systeem. Weliswaar zijn zij niet bij machte individueel veranderingen door te voeren, we hebben wel een gezamenlijk *commitment* nodig om ons systeem weer op orde te krijgen. Doen we dat niet dan dreigt het systeem vast te lopen. Daarmee schieten we onszelf in de voet, en zal uiteindelijk ook de samenleving de vraag stellen waartoe dit stelsel dient. Het octrooirecht is immers geen doel op zich.

Verbeteren van het Europees systeem

We moeten ook onze interne markt niet vergeten. Kroonjuweel van de Europese integratie, maar met nog ruwe, ongeslepen kanten. Al te lang praten we over een Gemeenschapsoctrooi of (sinds de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon) een EU-octrooi en een gemeenschappelijk stelsel voor geschilbeslechting. Goed voor het concurrentievermogen van onze industrie: op je eigen thuismarkt moet je geen onnodige kosten hoeven maken en zo min mogelijk administratieve en juridische belemmeringen ontmoeten.

Minstens zo belangrijk is dat één EU-octrooi, en niet te vergeten eenduidige rechtspraak, bijdragen aan transparantie en het wegnemen van onzekerheden. Dankzij het Europees Octrooiverdrag hebben we in Europa inmiddels één aanvraag- en onderzoeksprocedure, maar nog steeds is het mogelijk dat vervolgens over één en hetzelfde octrooi door octrooirechters in verschillende landen verschillend wordt geoordeeld.

De schade daarvan is groter dan alleen de (toch al aanzienlijke) kosten van de noodzaak om in verschillende landen te moeten procederen. De rechtsonzekerheid die hiervan het gevolg is, valt wellicht wat lastiger in geld uit te drukken, het negatieve effect ervan op ons innovatieklimaat is evident. Sinds het akkoord dat de Raad Concurrentievermogen in december 2009 bereikte over de contouren van een systeem voor octrooigeschilbeslechting en een verordening voor het EU-octrooi, gloort er weer licht aan het einde van de tunnel. Ik hoop dat het project, waarvan de voordelen voor het concurrentievermogen van de Europese economie zo voor de hand liggen, nu wel kan slagen. De Raad Concurrentievermogen, voorheen de Interne Marktraad, is het aan zijn huidige én vroegere naam verplicht dat niet alleen met de mond te belijden, maar daar nu echt stappen in te zetten. Ook dat is innovatiebeleid!

Tijden veranderen ...

Het innovatieproces verandert en daarmee ook de rol van octrooien in dat proces. Als een klassiek verbodsrecht lijkt het octrooirecht vooral toegesneden op het klassieke innovatiemodel waarbij individuele uitvinders of ondernemingen in 'splendid isolation' uitvindingswerk verrichten. Daarbij past een defensieve functie van het octrooirecht. Moderne – open – innovatieconcepten gaan veel meer uit van samenwerkingsmodellen, waarbij men van elkaar leert en elkaars techniek benut. Op steeds meer terreinen geldt dat niemand het meer alleen kan. Ook dat proces kan niet zonder een goed functionerend octrooibestel.

... en ook de rol van het octrooirecht

Het octrooirecht als vermogensrecht leent zich bij uitstek om kennis in te kopen, door een octrooi als geheel te kopen, of een licentie te nemen. Of door een octrooi juist te verkopen of een licentie te verlenen als een octrooi op zich waardevol is, maar men er zelf niet zoveel mee kan. Weer een ander fenomeen is het gebruik van kruislicenties, waarmee men elkaar over en weer toegang tot elkaars techniek verschaft. Zeker voor wie wil meekomen op de wereldmarkt is dit onontkoombaar. Al was het maar om aan de internationale standaarden te kunnen voldoen.

Het octrooirecht vervult een essentiële rol in dit nieuwe innovatiemodel. Naast kennisbescherming en kennisverspreiding betekent octrooirecht voor steeds meer technologiebedrijven een heel nieuwe dimensie doordat octrooien ook een zelfstandige inkomstenbron kunnen vormen. Dat is een vorm van kennisverzilvering die uitstekend past in onze kenniseconomie.

Aandacht voor universitair octrooibeleid is noodzakelijk ...

Het is de vraag wat de rol van universiteiten in dit geheel is. Het is bekend dat op de Nederlandse universiteiten en kennisinstellingen veel kennis van een hoog niveau wordt ontwikkeld, maar dat de doorstroming daarvan naar de markt vaak nog op problemen stuit.

In het kader van de valorisatieagenda 'Kennis moet circuleren' werken alle partijen samen om de valorisatie van kennis te verbeteren. Dat doen we onder meer met incubatoren, *seed funds*, financiële ondersteuning en met het opzetten van expertisecentra bij universiteiten en kenniscentra. Allemaal noodzakelijke activiteiten om de valorisatie van onze kennis op een hoger plan te tillen. Maar de effectiviteit daarvan is in hoge mate afhankelijk van het octrooibewustzijn op universiteiten. Bedrijven zijn geïnteresseerd in samenwerking met universiteiten en kennisinstellingen als zij deze vaak excellente kennis een commerciële toepassing kunnen geven. Essentieel daarvoor is dat het intellectueel eigendom van begin af aan goed is geregeld. Zeker in een open innovatiemodel liggen hier geweldige kansen, maar het stelt ook eisen aan goede afspraken en vastlegging daarvan. De universiteit of kennisinstelling die dat goed beheerst, kan zichzelf tot een aantrekkelijke partner voor bedrijven maken. Wetenschappelijk en financieel de moeite waard.

... ook met het oog op kapitaalverwerving

Een van de problemen die startende ondernemers vaak ontmoeten, is het verkrijgen van voldoende kapitaal. Maar juist technologische *start ups*, veelal afkomstig uit de universitaire wereld, beschikken over een uniek bedrijfsmiddel dat zij daarbij kunnen inzetten: hun kennis. Ook daarvoor geldt dat deze alleen echt van waarde kan zijn als de bescherming ervan goed is geregeld.

Het zijn zomaar twee voorbeelden van het belang van een goede regeling van het intellectueel eigendom op al die waardevolle universitaire kennis. Niet alleen als een alternatieve bron van inkomsten voor de universiteit, maar ook als een noodzakelijke voorwaarde voor veel andere valorisatie-instrumenten. Niet alleen bij bedrijven, ook bij onze kennisinstellingen moeten we eraan blijven werken om van onze kenniseconomie een echte innovatie-economie te maken. Een goed uitgedachte octrooistrategie die tot in alle haarvaten van de organisatie wordt beleefd, is daarvoor ook bij universiteiten en kennisinstellingen een essentiële voorwaarde.

Met ervaring en inspiratie bouwen aan een hoopvolle toekomst

Zo blijkt onze octrooiwetgeving met zijn 100 jaren inmiddels weliswaar op hoge leeftijd te zijn, maar veerkrachtig genoeg om zijn rol in het innovatieproces met verve te vervullen. Een oude vriend van het innovatiebeleid, als het ware. Zeker als we onze wet en, om het wat breder te trekken, de internationale octrooieregelingen goed benutten, kan dat een grote bijdrage leveren aan het bouwen van een krachtige innovatieve economie.

Dat is een gezamenlijke verantwoordelijkheid: van politiek, bedrijfsleven, octrooibureaus, rechters, gemachtigden en advocaten en de universitaire en onderzoekswereld. Kortom, alle geledingen die aan dit boek hebben bijgedragen. Ik hoop dat dit boek hen daarbij tot inspiratie mag dienen. Onze oude vriend is het waard.

Maria van der Hoeven

Minister van Economische Zaken

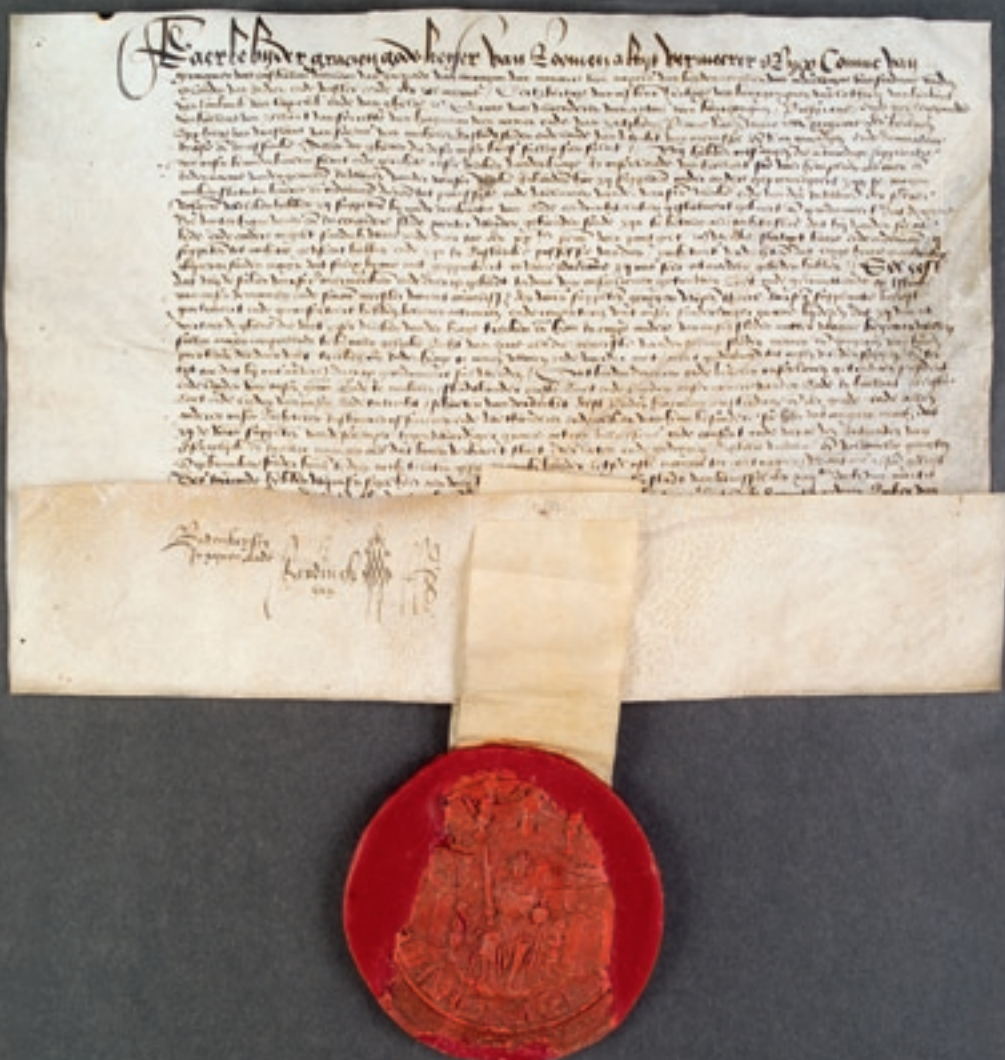
Bron: Beeldbank Ministerie van Economische Zaken

Maria van der Hoeven

Hans Schippers

Worstelen met octrooien

De voorgeschiedenis van de octrooiwet van 1910

Politieke vernieuwing en octrooien: Venetië en Engeland

De eerste regelingen ter bescherming van uitvindingen of verbeteringen op technische en aanverwante terreinen kwamen tot stand in landen waar sprake was van een zekere mate van staatkundige vernieuwing. De stadsstaat Venetië, die vanaf de twaalfde eeuw de handel op en rond de Middellandse Zee domineerde, was een republiek die werd bestuurd door een Raad van burgers. In Engeland had het parlement al vanaf de dertiende eeuw een groeiende invloed op het landsbestuur. Waarschijnlijk had dit relatief open klimaat een stimulerende invloed op vernieuwingen op andere terreinen.

In Venetië bepaalde het stadsbestuur al eind dertiende eeuw dat wanneer een arts een nieuw medicijn had gevonden, alle leden van zijn gilde dit mochten gebruiken. Zij moesten echter een eed afleggen dat zij niet zouden proberen de samenstelling van het medicijn te achterhalen. Uitvinders in de stad kregen in de loop van de veertiende eeuw betalingen voor verbeteringen op het terrein van molens en scheepsonwerpen.

In andere Italiaanse steden bestonden eveneens dergelijke regelingen. Het was echter Venetië dat in 1474 een eerste octrooiverordening opstelde. Hierin stond dat uitvinders die een apparaat bouwden dat nog niet bestond en goed werkte dit aan het stadsbestuur moesten melden. Zonder de toestemming van de oorspronkelijke ontwerper mochten anderen dan tien jaar lang niet eenzelfde apparaat maken.

Op overtreding stond een boete van 100 dukaten en vernietiging van de namaak.¹ De invoering van de wet was mogelijk een, overigens vergeefse, poging om Venetië dat in verval was geraakt, een economische impuls te geven door vernieuwers een betere bescherming te bieden.

De ontwikkeling van de octrooieregeling kreeg een vervolg in Engeland, waar al vanaf de veertiende eeuw door de kroon uitgegeven

letters of protection bestonden.

Zij dienden aanvankelijk om de vestiging van buitenlandse ambachtlieden aantrekkelijker te maken door hen voor een bepaalde tijd een monopoliepositie te geven. Technische verbeteringen van Engelsen zelf kwamen aanvankelijk niet in aanmerking voor deze bescherming.

Later ontstonden misstanden, omdat de kroon de brieven als een gunst gaf voor bewezen diensten en niet voor technische innovaties. Het alleenrecht op verkoop van producten als zout, papier en speelkaarten was voor de betrokkenen zeer voordelig. Er volgden enkele spraakmakende processen onder meer tegen het monopolie op speelkaarten. Het Engelse parlement aanvaardde ten slotte in 1624 het *Statute of Monopolies*. Hierin was het recht op monopolieverlening beperkt. In het zesde artikel

werd een uitzondering gemaakt voor echte uitvindingen, die een octrooi konden krijgen voor ten hoogste 14 jaar. Vanaf ongeveer een eeuw na de aanvaarding van het *Statute* ontstond het gebruik dat de aanvrager van een octrooi een beschrijving van de uitvinding moest toevoegen. Pas vanaf 1752 was dit gebruik echter algemeen aanvaard. Via *common law practice* – een vorm van jurisprudentie – ontstond zo in Engeland een regeling waarbij vernieuwingen op vooral technisch terrein bescherming kregen.² Deze regeling was overigens zeker niet volmaakt. Er waren veel klachten over de lange duur en hoge kosten van de procedure.

Nederland en de octrooiwetgeving

In veel andere Europese landen bestonden vanaf de vijftiende eeuw eveneens door de kroon verleende octrooien. In Nederland gaven Karel V en Philips II octrooibrieven uit. Na de afzetting van de laatste in 1581, namen de Staten-Generaal dit recht over. Niemand minder dan Simon Stevin, de bekende wiskundige en ingenieur ontving enkele jaren later een eerste octrooi voor een ‘verbeterde waterpompzuiger’. Om misbruik en willekeur te voorkomen kwam er een ‘Commissie tot Examinatie van Inventiën’, die de aanvragen moest onderzoeken op toepasbaarheid en ‘nieuwheid’. Inbreuk op dit laatste kwam nogal eens voor. Tot 1791 werden 574 octrooien verleend. Het overgrote deel – 548 – voor 1.700. De teruggang in verleende octrooien wordt vaak gebruikt als voorbeeld van de stagnatie in de technische en economische ontwikkeling van de Republiek in dit tijdvak.

Na de komst van de Fransen in 1795 en de instelling van de Bataafse Republiek werd het bestaande octrooistelsel afgeschaft. Een vervanging kwam er pas eind 1810 toen Frankrijk ons land inlijfde en de eigen octrooiwetgeving invoerde. Na de verdrijving van de Fransen in 1813 en de komst van koning Willem I duurde het tot begin 1817 voor er een nieuwe octrooiwet kwam. In de wet, die ruim 50 jaar van kracht zou blijven, werd slechts vastgesteld dat de koning

octrooien kon verlenen. Andere bepalingen omschreven onder meer het onderwerp van de wet, namelijk ‘uitvindingen en verbeteringen’ op het terrein van de kunst of de economie of de invoering in Nederland van buitenlandse uitvindingen of verbeteringen. De uitvindingen moesten verder ‘nieuw’ zijn, en dienden volgens een bepaalde procedure te worden ingediend.

Ook moest een beschrijving met tekeningen worden bijgevoegd. De duur van een verleend octrooi bedroeg naar keuze 5, 10 of 15 jaar. De kosten voor elk van die periodes bedroeg respectievelijk 150 gulden plus, afhankelijk van het belang van de uitvinding, 300, 400 of 600 gulden. In totaal zouden de kosten echter nooit meer dan 750 gulden mogen bedragen. Voor die tijd was dit overigens een aanzienlijk bedrag. Het 5- of 10-jarig octrooi kon ten hoogste met 10 jaar worden verlengd. Het octrooi moest, op sanctie van verval, ten slotte binnen twee jaar in gebruik worden genomen. In de periode 1817 tot 1869 werden 4.541 octrooien uitgegeven; hiervan waren er 3.172 afkomstig van buitenlandse houders van het octrooi.

¹ Devaiah, A. *A History of Patent Law*, www.altlawforum.org; Klitzke, A. (1964) *History of Patents Abroad*. In: R. Calvert (ed.) *Patent Practice and Invention Management*, New York, 384-404.

² Klitzke, *ibid.*, 387-394.

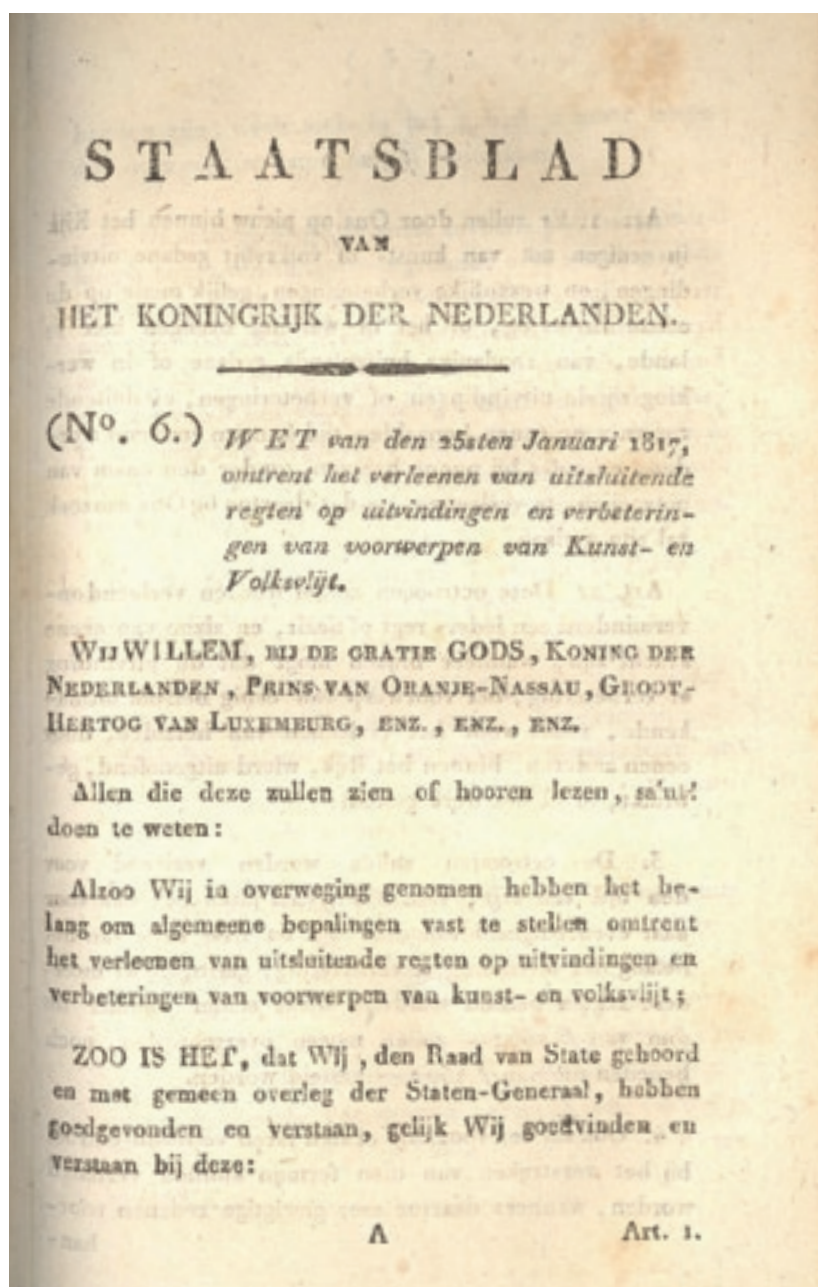
Van de resterende 1369 was een groot deel eveneens van buitenlandse oorsprong. Vooral in de slotperiode van de wet liep het aantal verleende octrooien sterk terug en Nederlandse waren er toen nauwelijks meer bij. Tussen 1851 en 1865 werden er gemiddeld 140 octrooien per jaar verleend. Negentig procent daarvan was afkomstig uit het buitenland. Hiervan vervielen er 97 omdat ze niet binnen twee jaar waren toegepast. Van de overblijvende 43 octrooien die gemiddeld jaarlijks in gebruik waren genomen, waren er 10 afkomstig uit Nederland.³

Het einde van de octrooiwet van 1817 kwam in 1869. Gezien het voorgaande was dit niet onverwacht. De afschaffing had een interessante voorgeschiedenis, die een goed beeld geeft van de ideologische denkbeelden in vooral de tweede helft van de negentiende eeuw.

De liberale stormloop

Mede onder invloed van omwentelingen in Frankrijk, Duitsland en Italië werd ook in Nederland in 1848 een nieuwe, door de liberaal Thorbecke opgestelde grondwet aanvaard, die de macht van de koning belangrijk inperkte. Met de nieuwe grondwet triomfeerde de liberale burgerij, maar tot eind jaren vijftig bleef het belangrijke gewest Holland conservatief.

De liberalen kregen in deze periode vooral steun van kiezers in de provincie en van de katholieke elite in het zuiden. Ondanks het labiele karakter van de liberale meerderheid, slaagden de opeenvolgende kabinetten er in de jaren vijftig en zestig in een groot aantal maatregelen te nemen die leidden tot een meer open samenleving. De regering schafte onder meer een aantal accijnzen, dat zwaar op de kosten van levensonderhoud drukten af en liberaliseerde de handel. Ook het Cultuurstelsel, dat in feite was gebaseerd op uitbuiting van de Indonesische bevolking, werd ten slotte opgeheven.

Een ander doel van de liberale stormloop was de Octrooiwet van 1817. Voor- en tegenstanders van de wet waren het er in de jaren vijftig en zestig over eens dat de wet remmend had gewerkt op de ontwikkeling van de industrie. De aan de indiening van een octrooi verbonden kosten zouden te hoog zijn geweest voor de Nederlandse ondernemers met over het algemeen kleinere bedrijven. Verder zouden door de verlening van octrooien geen belangrijke uitvindingen zijn gedaan. Een ander argument luidde dat

een uitvinder die iets van belang ontdekte toch wel beloond werd, omdat hij eerder met zijn uitvinding op de markt kon komen.⁴

De voorstanders van afschaffing van de wet werd het bovendien gemakkelijk gemaakt omdat deze slecht geformuleerd en weinig effectief was. Die effectiviteit was verder verminderd door een uitspraak van de Hoge Raad in 1846, die bepaalde dat geen inbreuk werd gemaakt op een octrooi wanneer

men dit alleen toepaste voor gebruik in eigen huis of bedrijf. Ook mochten in het buitenland onder octrooibescherming gemaakte voorwerpen in Nederland worden verkocht.

Bij de afschaffing van de wet speelde wellicht ook de strijd tegen de Jan-Saliegheest een rol. E.J. Potgieter had in *De Gids* het verhaal *Jan, Jannetje en hun jongste kind* gepubliceerd over de vermeende oorzaak van het verval van Nederland na de Gouden Eeuw. De verpersoonlijking van die oorzaak was Jan Salie, de jongste zoon van Jan en Jannetje uit Potgieters verhaal. Hij was een nietsnut zonder initiatief. Pas nadat aan zijn invloed een eind was gemaakt, kon het herstel beginnen. De strijd tegen de Jan-Saliegheest, die zich uitte in pleidooien om aan te pakken, bleef de decennia daarna en in feite tot op heden een rol spelen in discussies over het vermeende verval van Nederland.⁵ De afschaffing van de octrooiwet in 1869 kan worden beschouwd als een onderdeel daarvan en een poging om, net als in de Gouden Eeuw, een vooraanstaande rol te spelen op het terrein van economie en nijverheid.

Er was overigens een alternatief voor afschaffing, namelijk aanpassing van de wet, zoals ook in 1854 in België was gebeurd. Hiervoor ijverden in de jaren vijftig diverse industriëlen, zoals de bekende Maastrichtse fabrikant Petrus Regout. Zij kregen hierbij steun van een aantal Kamers van Koophandel en van de door de Amsterdamse vernieuwer Samuel Sarphati aangevoerde Vereeniging voor Volkswlijt.

Een verbetering van de wet kwam op verschillende congressen van ondernemers ter sprake. Als argument voor verbetering in plaats van afschaffing werden hierbij vooral de relaties met het buitenland genoemd. Resultaat hadden deze debatten echter niet. In de Tweede Kamer werd eveneens bij herhaling aangedrongen op verbetering of afschaffing van de wet. Minister van Binnenlandse Zaken Heemskerk verklaarde in 1867 dat wanneer een grote mogelijkheid de wet afschafte, Nederland zou volgen. Geen enkele staat nam die stap, maar op 15 juli 1869 aanvaardde de Kamer met 49 stemmen voor en 8 tegen een wets-

voorstel dat bepaalde dat hierna geen octrooien meer zouden worden verleend. Bestaande octrooien bleven nog op zijn hoogst 15 jaar geldig.⁶

³ Gerzon, F. (1986) *Nederland, een volk van struikrovers?* Den Haag, 2-4; Doorman, G. (1947) *Het Nederlandsch octrooiwezen en de techniek der 19de eeuw*. Den Haag, 19-21.

⁴ Van Zanden, J.L. & A. van Riel (2000) *Nederland 1780-1914*, 209-237.

⁵ Janse, M. (2008) *De geest van Jan Salie*, Hilversum, vooral 44-86.

⁶ Doorman, G. *ibid.*, 47-50.

Bron: Haags Gemeentearchief

Links: Eerste pagina octrooiwet 1817

Boven: Jan Rudolph Thorbecke (foto ca. 1865)

Octrooistrijd elders

Rond het tijdstip van de Nederlandse stap woedden in heel Europa discussies over de afschaffing van octrooiregels, die een relikwie van het preliberale tijdperk zouden zijn en beperkend voor het vrije ondernemerschap. In Groot-Brittannië werd ons land door de voorstanders van afschaffing van het 'patent system' zelfs een wegbereider genoemd. De Britse octrooiregels waren in 1852 herzien, waarbij een octrooibureau was ingesteld voor een meer efficiënte afwikkeling van aanvragen. De voorstanders van afschaffing bleven zich echter roeren.

In het land bestond echter ook een sterke tegenbeweging die het systeem en de uitvinders krachtig verdedigde. Uitvinders werden voorgesteld als 'helden van de vooruitgang' en in plaats van een afschaffing

kwam er in 1869 een commissie die de waarde van in bepaalde jaren verleende octrooiën ging onderzoeken. Dit resulteerde ten slotte in een nieuwe octrooiwet die het parlement in 1883 aanvaardde. De belangrijkste wijziging was de aanstelling van wetenschappelijk opgeleide onderzoekers die de octrooiaanvragen behandelden.⁷

Ook in Duitsland, toen nog een statenbond met een veelheid aan regels, bestond een sterke beweging tegen octrooiwetgeving. In Pruisen, de belangrijkste staat, was wel een regeling van kracht. Deze functioneerde echter niet goed. Een voorstel in 1868 van Bismarck om de wet af te schaffen vond geen meerderheid. Dit vooral omdat er inmiddels een sterke oppositie tegen afschaffing bestond. Vooral de chemische en de elektrotechnische industrie, die veel onderzoek deed, speelde hierin een

belangrijke rol. Werner Siemens, de oprichter van het bekende elektrotechnische bedrijf, richtte in 1874 een Patentschutzverein op. In 1877 kwam voor het hele Duitse grondgebied een nieuwe octrooiwet tot stand. Hierbij werd onder meer een octrooibureau ingesteld dat met het vooronderzoek werd belast.

In andere Europese landen bleven octrooi-regelingen, ondanks soms krachtige oppositie ertegen, eveneens bestaan. Zwitserland was hierop een uitzondering, dit land had echter nooit een wet op dat terrein gehad.⁸

Het octrooi- tijdperk: debatten en organisaties

De voorstanders van het afschaffen van de octrooiwetgeving hadden hierop aangedrongen om twee redenen. In de eerste plaats verwachtten zij dat het Nederlandse voorbeeld spoedig navolging zou krijgen van andere Europese landen. Verder hoopten zij dat de Nederlandse economie een impuls zou krijgen doordat zonder kosten gebruik kon worden gemaakt van buitenlandse vindingen. Daarmee verbonden was de idee dat buitenlandse ondernemers zich vanwege het ontbreken van een octrooiwet in ons land zouden vestigen.

De voorbeeldfunctie van Nederland wat betreft het buitenwerking stellen van de octrooiwetgeving kwam, zoals aangetoond, niet uit. Elders ontstond rond 1870 een tegenbeweging, die vaak leidde tot een aanpassing van de bestaande wetgeving en niet tot een afschaffing.

De toegenomen waardering voor octrooien en hun positieve invloed op de innovatie in de nijverheid kwamen in 1883 tot uiting op een in Parijs gehouden internationale conferentie over verschillende aspecten van industrieel eigendom. Het ging hierbij om octrooien en fabrieks- en handelsmerken. Nederland en Zwitserland waren daar aanwezig omdat beide landen een fabrieks- en merkenwet hadden. Het resultaat van de bijeenkomst was de opstelling van het Verdrag van Parijs. Hierbij werd een uniforme regeling voor de drie onderdelen van het industrieel eigendom afgesproken. Nederland werd hierbij verplicht zijn merkenwet aan te passen. Een jaar later werd de *Internationale Vereniging tot bescherming van de Industriële Eigendom* opgericht, waarvan ook Nederland en Zwitserland lid werden. De toetreding tot het verdrag plaatste Nederland in een eigenaardige positie. Ons land had geen octrooieregeling, maar Nederlanders konden in andere landen wel octrooi aanvragen.

Op het congres was er discussie geweest over deze onevenwichtigheid. Maar besloten was het nemen van maatregelen tegen de twee landen uit te stellen.

Voor Zwitserland was deze situatie en de morele implicaties ervan de aanleiding om in 1888 een octrooiwet in te voeren.

In Nederland was de toetreding tot het Verdrag van Parijs de aanleiding tot hernieuwde discussies over een octrooieregeling.⁹

Door Frits Gerzon, onderzoeker op het terrein van het negentiende-eeuwse octrooi-recht, zijn de argumenten van voor- en tegenstanders uitvoerig beschreven. Het ging onder meer om het eigendomsrecht, de billijkheid ten aanzien van de uitvinder en de industriële vooruitgang in verband met de octrooiwet.

De hiervoor genoemde argumenten waren voornamelijk van juridische aard, waarbij degenen die het persoonlijk belang vooropstelden meestal voor een octrooiwet waren om de inspanningen van de uitvinder te beschermen. De pleiters voor het algemeen belang behoorden veelal tot de tegenstanders van de octrooiwet, die immers de prijs van de producten hoger zou maken. In feite speelde de markt bij dit laatste aspect een belangrijke rol, omdat consumenten vaak bereid zijn meer te betalen voor een goed product.¹⁰

Interessanter is het maatschappelijke debat dat rond 1880 op gang kwam en dat duurde tot de formulering van een nieuwe wet in 1910. Gerzon geeft ook van deze discussie een levendig verslag. Het debat concentreerde zich rond twee verenigingen en de twee daarin actieve hoofdrolspelers. Deze laatste waren A. Huët, hoogleraar aan de Polytechnische School – de voorloper van de huidige Technische Universiteit – in Delft en J.T. Mouton, een ondernemer uit Den Haag. Mouton was voorzitter van de *Vereniging ter Bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverheid* (VFHN). Huët was in 1887 mede-oprichter en voornaamste woordvoerder van de *Vereeniging van Voorstanders eener Nederlandsche Octrooiwet* (VvV).

Ook in andere organisaties, zoals de *Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs* (VBI) en de *Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering van de Nijverheid* (NMBM) werd de octrooiwestie in de jaren tachtig en negentig regelmatig besproken. Grosso modo waren

⁷ Macleod, C. (2007) *Heroes of Invention*, Cambridge, 249-276; Hewish, J. (2000) *Rooms near Chancery: The Patent Office under the Commissioners, 1852-1883*, Londen, 97-102.

⁸ Machlup, F. & E. Penrose (1950) *The Patent Controversy in the Nineteenth Century*. *Journal of Economic History*, (10), 1-28; Gerzon, *ibid.*, 4-6.

⁹ Schiff, E. (1971) *Industrialization without National Patents*, 21-24.

¹⁰ Gerzon, *ibid.*, 9-29.

de 'ingenieurs en technici', die ook een meerderheid uitmaakten van de leden van de VvV, voorstander van het invoeren van een octrooiwet. Zij zochten bescherming voor hun inspanningen op het terrein van onderzoek.

Tegenstanders van een regeling waren vooral te vinden in kringen van ondernemers. Rond 1890 voltrok zich echter hier een kentering, waarbij een meerderheid zich herhaaldelijk uitsprak voor een octrooiregeling. Hierbij waren vooral ervaringen in het buitenland en economische factoren van belang. Nederlandse fabrikanten klaagden dat ze in het buitenland vanwege vrees voor namaak geen nieuwe apparatuur konden aanschaffen, of, wanneer dat wel het geval was, meer moesten betalen. Bij namaak van machines in Nederland waren de series vaak zo klein dat de prijs nauwelijks lager lag dan in het buitenland. De imitatie was bovendien soms van inferieure kwaliteit.

Hier een voorbeeld van zo'n klacht uit een vergadering van de Maatschappij van Nijverheid. Een Haagse koekfabrikant had een machine bedacht, 'om langs mechanischen weg verschillende producten van de beschuit- en koekbakkerij te kneden en te vormen.' Hij exposeerde die op Bakkers-tentoonstelling in Amsterdam.

Hier maakten concurrenten er tekeningen van die naar België werden gebracht, waar 'die werktuigen tot lagere prijs worden vervaardigd en bovendien kant-en-klaar geheel vrij (in Nederland) binnenkomen'. Al zijn onderzoekswerk was tevergeefs geweest. In 1888 diende de VvV een *Proeve van een Ontwerp* in. Als bronnen van inspiratie fungeerden hierbij de octrooi-

wetgeving van Duitsland, Zwitserland en Frankrijk.

De proeve kreeg nogal wat kritiek onder meer omdat geen rekening was gehouden met de Nederlandse toetreding tot het Verdrag van Parijs van 1883. Resultaat had het ontwerp verder niet.¹¹

Ten slotte zou vooral druk uit het buitenland leiden tot het opnieuw invoeren van een octrooiwet.

Innovatie als gecompliceerd proces

Nederland verkeerde eind negentiende eeuw in een merkwaardige positie. Van vermeend pionier was ons land outsider op het terrein van de octrooidiscussie geworden. Een outsider die bovendien niet goed leek te weten wat te doen. Of was dit laatste maar schijn en speelde de tweede reden om de octrooiwet af te schaffen, namelijk een impuls geven aan de Nederlandse industrie, hierbij een rol?

Die industrie verkeerde aan het begin van de tweede helft van de negentiende eeuw in een overgangssituatie. Zo beperkt als het gebruik van stoomkracht voor 1850 was geweest, zo sterk was de toename van het aantal stoommachines in de jaren zestig, zeventig en daarna. In Twente en Oost- en Midden-Brabant ontstonden grote textiel-fabrieken, waarin de thuiswevers werden geconcentreerd. In Maastricht was het aardewerkimperium van Regout. In Rotterdam en Amsterdam ontwikkelde zich de machinenijverheid en kwamen scheepswerven tot stand, die geleidelijk in

staat waren te concurreren met buitenlandse bedrijven. Een belangrijke factor bij de industriële groei was het initiatief van de overheid bij de spoorwegaanleg, waardoor het railnet na 1860 snel groter werd.

Bij dit proces van innovatie stond pragmatisme voorop. Ondernemers wogen zorgvuldig af of de toepassing van stoomkracht wel economisch voordeel bracht of dat de inzet van ros- of windmolen wellicht rendabeler was. Soms werd een aangeschafte stoommachine weer buiten gebruik gesteld omdat de 'oude techniek' goedkoper bleek. In de biernijverheid bijvoorbeeld schakelden grote brouwerijen pas over van paarden- op stoomkracht toen de prijs van haver door de Krimoorlog (1853-1856) en de naweën daarvan sterk steeg. Middelgrote brouwerijen volgden in de jaren zestig en zeventig toen de steenkoolprijs daalde door het gereed komen van goede spoorwegverbindingen met het Ruhrgebied. Eenzelfde ontwikkeling zien we in andere bedrijfstakken.¹²

Succesvolle innovatie, heeft techniekhistoricus Johan Schot aangetoond, is afhankelijk van een groot aantal met elkaar verband houdende factoren. Vernieuwing komt vaak tot stand in een sector om zich van daaruit naar andere bedrijfstakken uit te breiden. De introductie van gasverlichting in textiel-fabrieken, waar deze de brandgevaarlijke kaarsen verving, is daarvan een goed voorbeeld. Door de kleine afzetmarkt en door het feit dat in handelsland Nederland de banken aarzelden met investeringen in de industrie, ontwikkelde ons land zich tot een volger op het terrein van de techniek. Vernieuwingen op technologisch terrein die zich in het buitenland bewezen hadden, werden pas daarna in ons land geïntroduceerd.¹³

'Nederland: van pionier tot outsider in de octrooidiscussie'

De uitgebleven sprong voorwaarts

Dit genuanceerde beeld van industriële innovatie, waarbij de economische en maatschappelijke context minstens even belangrijk is als de technologische vernieuwing zelf, botst met één van de redenen die gegeven werd voor de afschaffing van de

octrooiwet in 1869. Het parlement had een snelle opbloei van de Nederlandse industrie verwacht, maar dat was, gezien het voorgaande, niet realistisch.

Hiermee raken we aan een cruciale kwestie, namelijk de rol van de octrooiwetgeving in het proces van industrialisering. In dit kader zijn een reeks vragen te stellen over onder meer de relatie van de octrooiwetgeving met de technische en economische ontwikkeling en technische transformatieprocessen. Op deze terreinen is echter weinig onderzoek gedaan en om die reden beperk ik mij tot de algemene situatie in ons land in het octrooiwetloze tijdperk.

In twee intermezzi (zie pag. 26 e.v.) wordt verder aandacht besteed aan de octrooi-perikelen op het terrein van de margarine-fabricage en de gloeilampenindustrie, meer in het bijzonder bij Philips.

Het algemene beeld

De oogst aan nieuwe bedrijven die vanwege het ontbreken van een octrooiwet naar Nederland kwamen, blijkt beperkt. Eind jaren tachtig vestigden zich enkele Britse fabrikanten van gloeilampen die in de problemen waren gekomen omdat zij geen licentie hadden van het Edison-Swan-octrooi. Het gloeilampenbedrijf Edison & Swan had na een aantal gewonnen processen in het tijdvak 1887-1893 een vrijwel monopoliepositie bij het maken van gloeilampen. Enkele concurrenten moesten de deuren sluiten.

De eerste Britse elektrotechnicus die overkwam was C.J. Robertson, die in samenwerking met de Zeeuwse ondernemer Johan Boudewijnse in 1888 een gloeilampenfabriek in Middelburg begon. Het bedrijf had aanvankelijk succes, maar door een in 1891 afgekondigde Franse invoerheffing van 20% verloor de fabriek zijn belangrijkste afzetmarkt. Cornelis Boudewijnse, een familielid en opvolger van de plotseling overleden Johan, sloot het bedrijf enkele jaren later. Robertson had zich toen al in het buitenland gevestigd.¹⁴ Cornelis Boudewijnse bleef overigens actief in de lampenbranche en wel door de overname in 1895 van een fabriek voor messing lampvoeten. De naam van het bedrijf The Vitrite Works was afgeleid van de vul- en isolatiestof in de

lampvoet. Eigenaar Theodore Mace, een Amerikaan, had zich in 1889, in verband met de Britse octrooiwetgeving in Middelburg gevestigd. The Vitrite Works, die, inmiddels eigendom van Philips, nog steeds bestaat, was succesvol als toeleverancier aan de elektrotechnische industrie.

Een ander geval van omzeiling van het Edison-Swan-octrooi was de oprichting van een gloeilampenfabriek door Frederic Pope, een oud-medewerker van Swan. Met financiële steun van de koopmansfamilie Goossens vestigde hij zich in 1889 in Venlo. Vooral door specialisatie wist Goossens' Pope & Co zich in de losgebarsten concurrentiestrijd tussen de verschillende lampenfabrieken staande te houden. Philips nam het bedrijf in 1920 over. Nog jarenlang werden daarna in Venlo onder de merknaam Pope (goedkope) lampen gemaakt.¹⁵

Niet succesvol waren pogingen om in Nederland de fabricage van synthetische kleurstoffen van de grond te krijgen. Er kwamen slechts enkele fabrieken tot stand, waarvan een, de firma Pick, Lange & Co rechtstreeks te maken had met een octrooikwestie. Een eveneens door directeur Pick geleid bedrijf in Duitsland verloor in 1889 een proces van Agfa over een congoroodoctrooi. De directeur had dit kennelijk zien aankomen, want een jaar daarvoor was hij samen met de bekende Duitse scheikundige Martin Lange een kleurstoffenfabriek in Amersfoort begonnen. In ons land had hij geen last met octrooien.

Behalve de eerste jaren was het bedrijf geen succes. De belangrijkste reden was kennelijk dat men zich richtte op de exportmarkt, in de eerste plaats naar Duitsland en in mindere mate Spanje. Hier had men te maken met zware concurrentie of hoge invoerrechten. Pick, Lange & Co werd in 1918 geliquideerd.

Een ander kleurstoffenbedrijf, de Nederlandsche Verf- en Chemicaliënfabriek te Delft, kwam in 1897 tot stand. Oprichters waren de Franse textieltechnicus Gustave Kullman en de Duitse chemicus Martin Rapp, die vanaf 1892 in Rotterdam een

¹¹ *Ibid.*, 31-58.

¹² Lintsen, H.W. (1992) Meel. In: H.W. Lintsen, e.a. (eds.), *Techniek in Nederland, 1800-1890*, dl. 1, Zutphen, 71-102; Schippers, H., Bier. In: *ibid.*, 171-214.

¹³ Schot, J. (1995) Innoveren in Nederland, in: Lintsen, *ibid.*, dl. 6, Zutphen, 217-240.

¹⁴ Bruggen, H. van, Gloeilamp. In: Lintsen, *ibid.*, dl. 3, 163-171.

¹⁵ *Ibid.*

stijfselafabriek hadden gedreven. De start van het Delftse bedrijf stond voor zover bekend los van octrooikwesties. De Nederlandsche Verf- en Chemicaliënfabriek, die zich eveneens vooral op de export richtte, is altijd betrekkelijk klein gebleven. Zij bleef echter tot in de jaren zestig van de twintigste eeuw bestaan. Nederlandse financiers zouden verder met hulp van Duitse chemici hebben geprobeerd om nog andere fabrieken van kunstmatige kleurstoffen te starten. Door tegenwerking van Duitse leveranciers van

grondstoffen, die leveranties vertraagden, zou dit zijn mislukt. Over deze zaak bestaat echter weinig concrete informatie.¹⁶

Ditzelfde is het geval voor wat betreft de namaak van machines waarvan verschillende bronnen melding maken. Waarschijnlijk gebeurde dit op vrij grote schaal, zowel in Nederland als in het buitenland. Kwantitatieve gegevens ontbreken echter en ook over de kwaliteit van die producten is weinig bekend.

Bron: Haags Gemeentearchief

Buitenlandse druk en een traag parlementair proces

‘Vous êtes un peuple de brigands.’ Jullie zijn een volk van bandieten, zou een Franse diplomaat tijdens de Parijse conferentie van 1883 tegen de Nederlandse afgevaardigde hebben gezegd. Deze wist tijdens de bijeenkomst de plooiën nog glad te strijken. Maar bij een volgend congres van de *Internationale Vereniging tot bescherming van Industriële Eigendom*, drie jaar later in Milaan, werd de druk op ons land opgevoerd. Frankrijk diende een voorstel in om aan het Verdrag van Parijs een bepaling toe te voegen die inhield dat alle landen die lid waren van de Vereniging, maar die het ontbrak aan wetten op alle terreinen van het industriële eigendom, hun wetgeving zo snel mogelijk dienden aan te passen. Opnieuw slaagde de Nederlandse afgevaardigde er in tijd te winnen. Hij diende een tegenvoorstel in, waarin werd gevraagd om eerst vast te stellen hoe het drie jaar ervoor aanvaarde verdrag in de praktijk functioneerde. Daarna zou men het verdrag kunnen wijzigen. Zijn voorstel werd aangenomen, maar het Franse voorstel werd met de status van ‘een door het Congres uitgesproken wens’ eveneens aanvaard.¹⁷

De Nederlandse regering verklaarde zich kort daarna bereid om, in navolging van Zwitserland, ook hier een octrooiregeling in te voeren. De herziening van de grondwet nam eind jaren tachtig echter zo veel tijd in beslag, dat een initiatief in die richting uitbleef. Tijdens een volgend congres van de Vereniging in Madrid in 1890 verklaarde de Nederlandse vertegenwoordiger dat zijn regering ‘op niet al te lange termijn’ een wetsvoorstel om de octrooikwestie te regelen naar het parlement zou sturen. Op 31 augustus 1893 was het dan zo ver en diende ir. Cornelis Lely, minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid in het liberale kabinet-Van Tienhoven-Tak van Poortvliet, een wetsontwerp in om de internationale overeenkomsten op het terrein van het industrieel eigendom te ondertekenen. Deze overeenkomsten waren het jaar ervoor in Madrid aangenomen.

Uit de bijbehorende toelichting bleek dat de regering vooral bezorgd was dat Nederland haar lidmaatschap van de Vereeniging zou moeten opzeggen. Dit zou nadelig zijn omdat dan ook de bescherming voor Nederlandse fabrieks- en handelsmerken verloren zou gaan.

Het ontwerp van Lely was niet onder een gelukkig gesternte geboren. Het kabinet waarvan hij deel uitmaakte struikelde een jaar later over de kiesrecht kwestie, en daarmee verdween ook zijn wetsvoorstel. Een door hem inmiddels ingestelde subcommissie voor octrooiën, die moest onderzoeken hoe een wettelijke regeling het beste tot stand kon komen, hoefde niet aan de slag te gaan.

Lely had in een begeleidende brief ook de Kamers van Koophandel en een aantal verenigingen op het terrein van de nijverheid om advies over zijn ontwerp gevraagd. De VBI en de NMBN, die al eerder hadden laten blijken voor een nieuwe octrooiwet te zijn, kwamen met vooral inhoudelijke opmerkingen. Een aantal Kamers van Koophandel sprak zich echter nogmaals uit over de vraag of een octrooiwet wel of niet noodzakelijk was. Van de 16 Kamers bleken er 10 tegen en 6 voor. Vooral de Kamers in de grote steden waren voor. Kamers die centra van industrie in de provincie vertegenwoordigden bleken in meerderheid tegen.

Mogelijk hierdoor beïnvloed liet de nieuwe conservatief-liberale regering-Roëll blijken weinig te voelen voor het in behandeling nemen van een octrooiwet. Na nog enkele vergeefse pogingen om de kwestie aan de orde te stellen kwam de VvV in 1900 opnieuw met een concept octrooiwet. Van regeringswege kwam geen reactie. Het concept lokte echter wel het nodige tegenvuur uit van een aantal geharnaste tegenstanders. Zij waren echter bezig het pleit te verliezen, zoals bleek uit een meningspeiling onder de leden van de VFHN, die zich eind 1900 in overgrote meerderheid uitspraken voor de invoering van een octrooieregeling.

In de onder verantwoordelijkheid van de nieuwe minister-president Kuyper uitgesproken troonrede van 1901 was een

passage opgenomen over het voornemen van de regering om een nieuwe octrooiwet in te voeren. De passage was overigens opgesteld door minister Lely van het voorgaande kabinet-Pierson.¹⁸

De eindfase

Het was ook Lely die de in 1893 ingestelde subcommissie voor octrooiën nieuw leven inblies. Het kabinet-Kuyper nam dit besluit over en zodoende kon de werkgroep in 1901 aan het werk. Zij pakten hun taak grondig aan en formuleerden een aantal kernvragen rond de opstelling van de octrooiwet. Het ging hierbij onder meer om kwesties als:

- voor welke uitvindingen moesten octrooiën worden verleend?
- welke rechten had een octrooihouder?
- wanneer werd een octrooi beëindigd?
- hoe moesten geschillen over octrooiën worden opgelost?
- welke overgangsmaatregelen waren nodig?

Na beantwoording van deze vragen brachten leden van de werkgroep nog bezoeken aan de Zwitserse, Deense en Duitse octrooiraden, om zich een beeld te vormen van hun werkwijze.

Aan de hand van de verworven kennis en met commentaren daarop van het ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid en met advies van de Raad van State kwam ten slotte een *Ontwerp van Wet, houdende een regeling van het Octrooierecht voor Uitvindingen* tot stand. Op 3 mei 1905 werd dit wetsontwerp aan de Tweede Kamer aangeboden.

Hierna volgde dit ontwerp de gebruikelijke parlementaire weg. Een door verschillende afdelingen en instanties van de Tweede Kamer aangepaste en gewijzigde versie bereikte eind juni 1905 de Tweede Kamer. Na drie dagen van beraadslagingen over enkele voorgestelde amendementen werd het ontwerp op 24 juni zonder hoofdelijke stemming door de Kamer aanvaard. Het afzien van een stemming had vooral te maken met het feit dat de kamerleden ons land zo snel mogelijk uit zijn geïsoleerde positie ten aanzien van het buitenland

¹⁶ Lemmens, A.M.C & G. Verbong (1984) 'Natuurlijke en synthetische kleurstoffenproductie in Nederland en de negentiende eeuw'. In: *Jaarboek voor de geschiedenis van bedrijf en techniek*, 1, 256-275; Gerzon, *ibid.*, 70-74.

¹⁷ Schiff, *ibid.*, 77-78.

¹⁸ *Ibid.*, 78; Gerzon, *ibid.*, 59, 60, 75-78.

wilden verlossen. Op 3 november volgde behandeling in de Eerste Kamer, die dezelfde dag, opnieuw zonder stemming, akkoord ging. Nederland had na 41 jaar weer een Octrooiwet.¹⁹

Een afweging

Op de vraag wat het effect is geweest van de octrooiwetloze periode is geen eenduidig antwoord mogelijk. In de eerste plaats is er een cesuur in tijd. De eerste ruim tien jaar na de afschaffing, zeg maar de jaren zeventig, lijken vrijwel rimpelloos te zijn verlopen. Nederland was in die tijd, met enkele uitzonderingen, zoals de margarinefabricage, een weinig belangrijke deelnemer aan het internationale industriële proces. Buitenlandse ondernemers maakten zich kennelijk niet druk over Nederlandse inbreuken op hun octrooien.

De toename in belang van de Nederlandse industrie vanaf het begin van de jaren tachtig zorgde echter voor een kentering. Het Britse octrooiproces tegen Jurgens van 1880 was daarvan een teken. De druk op Nederland tijdens de conferentie van Parijs in 1883 en daarop volgende bijeenkomsten moeten eveneens in dat licht worden gezien.

Parallel aan die druk gingen ook Nederlandse industriëlen het ontbreken van een octrooiwet als belemmering zien. Uit verslagen van vergaderingen in de jaren negentig

bleek dat het hierbij vooral ging om fabrikanten van technisch hoogwaardige producten als stoommachines en motoren, dynamo's en chemische producten. Uit vrees voor namaak hadden zij in het buitenland problemen met de aanschaf van nieuwe machines. Wanneer zij verder een goed product op de markt brachten volgde al spoedig inferieure namaak van andere Nederlandse fabrikanten, die ook het oorspronkelijke product een slechte naam bezorgde.

Uit een in 1893 onder fabrikanten gehouden enquête, met overigens een beperkte respons, bleek dat zij de tegenwerking van buitenlandse zijde als een factor bij het achterblijven van de Nederlandse industrie beschouwden. De namaakcultuur zou verder slecht zijn voor de eigen vindrijkheid. Onder de respondenten was echter ook een verffabrikant die het ontbreken van een octrooieregeling prees, omdat het zo voor hem mogelijk was buitenlandse producten aan te schaffen en te verbeteren.²⁰

Het belang van octrooien bleek ook uit het groeiende aantal Nederlanders dat hun vindingen in het buitenland beschermd wilde zien. Zij vroegen hierover vaak advies van Nederlandse advocaten. Dit bracht twee van hen, de Amsterdammers G. Schimmel en A. Waszink ertoe om in 1888 het Nederlandsch Octrooibureau op te richten. Adviseur werd Huët, die we kennen van de VvV. Grote man van het bureau was Antony

Doyer, die een jaar na de oprichting gemachtigde en later eigenaar werd. Hij had voordien enige tijd bij een Duits octrooibureau gewerkt.

Het aantal buitenlandse octrooien van Nederlanders was overigens beperkt. Uit een onderzoek naar het verlenen van octrooien aan Nederlanders in Groot-Brittannië, Duitsland en de Verenigde Staten en Zwitserland over de periode 1885-1898 bleek dat om enkele tientallen gevallen per jaar ging. Vooral Groot-Brittannië stond daarbij in de belangstelling. Het aantal aan Nederlanders verleende octrooien bleef in de onderzochte periode duidelijk achter bij aanvragers uit landen waar wel een octrooiwet bestond.²¹

Samenvattend kan men zeggen dat het octrooieloze tijdperk 1869-1910 kan worden ingedeeld in drie periodes. Na de eerste tien discussieloze jaren groeide in de jaren tachtig het debat met als afsluiting de oprichting in 1887 van de Vereeniging van Voorstanders eener Nederlandsche Octrooiwet en een jaar later het Nederlandsch Octrooibureau. In deze periode hielden voor- en tegenstanders van een octrooiwet elkaar in evenwicht. In de loop van de jaren negentig kwamen de voorstanders van een wettelijke regeling in de meerderheid. Hierbij speelde de vrees om uit het Verdrag van Parijs te worden gezet een rol, maar ook ondervonden steeds meer fabrikanten de nadelen van het ontbreken van een octrooiwet.

De start rond 1890 van de gloeilampen-industrie in ons land lijkt met het voorgaande in tegenspraak. Maar daarbij speelde de strikte handhaving van het in feite achterhaalde Edison-Swanoctrooi een belangrijke rol. Het succes van Philips, die de bedrijfstak in Nederland al spoedig domineerde, was in de eerste plaats toe te schrijven aan het grote technische inzicht van Gerard, het knappe koopmanschap van Anton en de bekwame keuze van medewerkers. Onmiskenbaar is echter dat Philips bij verschillende technische vernieuwingen voordeel heeft gehad van het ontbreken van een octrooieregeling in ons land.

Met dank aan: Harry Lintsen, Irene Anastasiadou, Giel van Hooff, Mila Davids en Ernst Homburg.

‘De octrooiwet moest ons land uit zijn geïsoleerde positie verlossen’

¹⁹ Gerzon, *ibid.*, 79-82.

²⁰ *Tijdschrift van de Mij. van de Nijverheid*, 1887, 86-88; Gerzon, *ibid.*, 70-78.

²¹ Smit, E. (1988) *Honderd jaar Nederlandsch Octrooibureau 1888-1988*. Den Haag, 31-38; *De Ingenieur*, (25) 19 feb., 23 mrt. 1910, 150-152 en 224-243.

Rahma

MARGARINE
buttergleich

Rahma-Margarine buttergleich - An Preis so gering, an Güte so reich!
Preis per $\frac{1}{2}$ Pfund 50 Pfg. - Kinderzeitung „Der kleine Coco“ gratis.

Per Illustration 15. 7. 25

Marianne Rots

Innoveren als er geen octrooiwet is

De opkomst van de margarine-industrie

27

Het Franse begin

Hippolyte Mège Mouriès was een serie-uitvinder. Opgeleid als apothekers-assistent breidde hij al snel zijn werkterrein uit. Rond zijn dertigste was hij actief op verschillende terreinen van industriële research en had hij de eerste octrooien op zijn naam staan. Hij werkte aan bruistabletten, suiker en veevoer, aan brood, papier en leer. Vanaf 1862 richtte hij zich op de vetbewerking. Boter was schaars, kort houdbaar en vaak van twijfelachtige kwaliteit. Napoleon III moest de bemanning van zijn schepen voeden en schreef een prijsvraag uit voor een verbeterd boterproduct. Mège Mouriès had al naam gemaakt en mocht op de keizerlijke boerderij zijn gang gaan. Scherp observator als hij was, zag hij dat koeien op rantsoen nog steeds vette melk geven. Dit bracht hem tot het inzicht dat melkvet uit het lichaamsvet van de koe afkomstig moest zijn, maar het melkvet was wel zachter. Na enig experimenteren met rundvet van het slachthuis, wat maagsap van een varken en kneden met melk en gehakte koeienruier, had Mège Mouriès een aardige kunstboter gemaakt en daarbij ook de rundvetfractionering uitgevonden. In 1869 vroeg en kreeg hij octrooien in Frankrijk en Engeland. De *Paris Convention* zou pas in 1883 komen en ook de vereisten van nieuwheid waren nog niet wat ze nu zijn. Het Amerikaanse octrooi werd in 1873 verleend en ondertussen had Mège Mouriès ook octrooi aangevraagd in een aantal andere landen waaronder Australië en Rusland. In Nederland was echter geen octrooiwet.

De boterhandel in Oss

In de jaren zestig van de negentiende eeuw was er in Nederland een levendige boterhandel. De boter werd ingekocht in Duitsland, Oostenrijk en Italië, naar Brabant gebracht, daar verwerkt en vervolgens verkocht, vooral in Engeland. Boterpartijen van diverse oorsprong werden gemengd en soms versneden met olijfolie om verschillende kwaliteiten te krijgen. In Oss waren vele handelaren actief, maar de toonaangevende bedrijven waren de firma's van Jurgens en van Van den Bergh. Anton Jurgens en Simon van den Bergh waren stevige ondernemers die een beetje concurrentie niet uit de weg gingen. De markt voor boter groeide gestaag, maar de beschikbaarheid van boter was beperkt en de prijzen bleven stijgen. Via zijn netwerk hoorde Jurgens van een nieuwe kunstboter die in Frankrijk zou zijn ontwikkeld. De Frans-Duitse oorlog zorgde voor enige vertraging maar in 1871 vonden besprekingen plaats tussen Jurgens en Mège Mouriès. Naar verluid betaalde Jurgens fl 30.000,- voor een *know how* licentie, een niet onaanzienlijk bedrag zelfs naar huidige maatstaven. De precieze condities van de licentie zijn niet meer te achterhalen, maar het lijkt aannemelijk dat de licentie tot een bepaalde regio beperkt was want Mège Mouriès sloot verkoop- en licentiecontracten met andere partijen op zijn margarineoctrooien. Ook al had Jurgens flink betaald voor zijn *know how* licentie, hij maakte een groot aantal bevriende handelaren uit de regio deelgenoot van zijn nieuwe kunstboterproces terwijl hij goed verdiende met de handel in 'oleomargarine', de zachte rundvetfractie. Tien jaar na de uitvinding waren in Nederland 67 margarinebedrijven actief. Ook was er een groot aantal bedrijven in Duitsland. De meeste hiervan werden naar verloop van tijd opgekocht door Jurgens of Van den Bergh of gingen in de concurrentiestrijd ten onder.

Octrooi-inbreuk?

De margarine van Jurgens vond ook zijn weg naar Engeland. Daar werd hij in 1881 door de licentienemer van Mège Mouriès van inbreuk op het Engelse octrooi beticht. In 1883 volgde de conclusie dat er van inbreuk geen sprake was. Jurgens en zijn partners kregen recht op vergoeding van de proceskosten. Het vonnis van de *High Court of Justice (Chancery Division, Queens bench division)* is met de hand geschreven en beslaat één A4'tje. Over deze proceskosten is vervolgens tien jaar bij verschillende rechterlijke instanties in Frankrijk gesteggeld.

Ondertussen had de concurrentiestrijd tussen Jurgens en Van den Bergh tot zodanig moeilijke logistieke omstandigheden geleid dat Van den Bergh besloot Oss te verlaten en zich in Rotterdam te vestigen, waar hij wel goede toegang tot de waterwegen kon krijgen. Maar dat is een ander verhaal.

'Met of zonder octrooiwet, innovatie gaat door en industriële eigendom speelt daarbij een centrale rol'

Ir. Jan E.M. Galama

Het octrooiloze tijdperk 1869-1910 in Nederland

*Het ontstaan en de ontwikkeling
van de N.V. Philips' Gloeilampen-
fabrieken daarin*

In dit hoofdstuk wordt geschetst hoe Nederland in de periode van 1869-1910 van een land zonder octrooien ertoe kwam om in 1910 weer een octrooiwet in te voeren. Door internationale ontwikkelingen en de ontwikkeling van de Nederlandse industrie zelf werd de noodzaak onderkend. Tegen deze achtergrond wordt het ontstaan van Philips en haar ontwikkeling beschreven.

“Een gelukkig land” waar geen octrooien bestaan’

Deze woorden van de eerste hoogleraar in de elektrotechniek te Delft (prof. ir. J.A. Snijders) zijn een voorbeeld van hoe er in Nederland omstreeks 1890 over octrooien gedacht werd.

Nederland behoorde, net als Zwitserland (tot 1888) tot die ‘gelukkige landen’, nadat in 1869 de eerdere Nederlandse octrooiwet van 1817 buiten werking was gesteld. De overweging daarbij was dat ‘het verlenen van uitsluitende regten op uitvindingen en verbeteringen of eerste invoering van voorwerpen van kunst- en volksvlijt, noch aan de ware belangen der nijverheid, noch aan het algemeen belang bevorderlijk is’.

Rechtsonzekerheid in de octrooilanden

Dat er het een en ander aan de bestaande octrooiwetten mankeerde en tot grote rechtsonzekerheid leidde, moge duidelijk zijn uit een deel van de octrooi-geschiedenis van de gloeilamp. Dit deel van de geschiedenis begint op 10 november 1879 als Edison zijn gloeilamp basisoctrooi in de Verenigde Staten van Amerika indient. Deze en aanvullende rechten werden onder andere ook ingediend in een aantal landen in Europa, zoals Frankrijk, Groot-Brittannië en Duitsland. Met het op 27 januari 1880 in de Verenigde Staten verleende Patent 232.898 en de overeenkomende rechten in Duitsland, en met name Groot-Brittannië, was het meest aangevochten octrooi uit de geschiedenis van de gloeilampenindustrie een feit. Vanaf 1884 werd het Edison-octrooi in inbreukprocessen tegen concurrent gloeilampenfabrikanten aanhangig gemaakt. Toen in 1887, na een als zwak beoordeelde verdediging, de alom scherp bekritiseerde uitspraak van het hof in 1886, ten gunste van Edison door het Hof van Beroep bevestigd werd, liepen alle fabrikanten van gloeilampen in Groot-Brittannië een groot risico: ze konden ofwel stoppen ofwel uitwijken naar een land waar Edison geen recht had of kon hebben, zoals Nederland en toen ook nog Zwitserland. Dit werd nog belangrijker, nadat eerst in een nietigheidsprocedure het Edison-octrooi in juli 1888 op technische gronden nietig verklaard werd, maar daarna in beroep in februari 1889 op juridische gronden weer in ere hersteld werd(!). In commentaren werd, met dit verloop van zaken, het Engelse octrooi-regime gekarakteriseerd als vergelijkbaar met de Staatsloterij van landen als Frankrijk en Italië.

Internationalisering van het octrooiwezen

Bovenstaande is slechts een voorbeeld van de vele twisten die er in de negentiende eeuw op octrooigebied woedden. Bij gebrek aan een algemeen kader waren er te veel haken en ogen om het systeem ook internationaal naar behoren te laten functioneren. Pogingen om daar

Gerard Philips

*‘Uitsluitende regten bevorderen niet
het ware belang der nijverheid’*

De eerste Philips fabriek (1891)

verbetering in aan te brengen leidden er onder andere toe dat er op internationaal vlak een proces op gang kwam dat nastreefde een breed internationaal kader voor de bescherming van industrieel eigendom op te zetten. Dit mondde uit in het zogenoemde Unieverdrag van Parijs (1883). Dit verdrag, waarvan Nederland in 1884 lid werd (omdat het zich niet buiten de internationale orde wilde stellen), vormde de aanleiding tot een toenemende politieke druk op Nederland om zelf ook een octrooiwet aan te nemen. In het buitenland werd Nederland gekarakteriseerd als 'un peuple de brigands'. In die tijd waren in Nederland zelf de meningen sterk verdeeld; voorstanders van de herinvoering van een octrooiwet streden om het hardst met talloze, niet altijd zinnige, argumenten. Uiteindelijk wonnen de voorstanders, mede door de grote politieke druk aangezet door het buitenland. Het duurde toch nog tot 1912 voor de Rijksoctrooiwet 1910 van kracht werd.

Philips & Co.

Bovenstaande ontwikkelingen, en met name het octrooiloze Nederland en de octrooirechtspraak uitkomsten in Groot-Brittannië, overtuigden de ondernemers Frederik (vader) en Gerard (zijn oudste zoon) Philips ervan om in 1889 met de Anglo-American Brush Electric Light Corp. Ltd. in zee te gaan. Hun doel was de in Groot-Brittannië gestaakte fabricage van de Brushlampen in een Nederlandcombinatie voort te zetten. Deze toenaadering was echter niet meer dan een proloog, een stimulans om het doel van een eigen gloeilampenfabricage op eigen kracht en met eigen middelen te bereiken. Dit leidde in 1891 tot de stichting van de firma Philips & Co. in Eindhoven. Philips kon zich in de jaren 1890-1893 (het octrooi in Groot-Brittannië liep af in november 1893) in Eindhoven toeleggen op de verdere ontwikkeling van de gloeilamp met als belangrijkste afzetmarkt Nederland zelf. Na het aflopen van het Edison-basisoctrooi in Groot-Brittannië, ging de Engelse markt open en kon Philips met succes haar lamp 'made in Holland', met licht dat veel beter was dan dat van enig eerdere 'made in Great Britain'-lamp, voor 1 shilling, introduceren.

Herinvoering octrooiwet in Nederland

Het was met name de *Vereeniging ter Bevordering van Fabrieks- en Handwerknijverheid in Nederland* (VBFHN), die op haar algemene 50^e jaarvergadering in mei 1901 de doorslag gaf. Na eerst lange tijd tegen geweest te zijn, stemde de vergadering met 33 tegen 3 stemmen vóór de herinvoering. Reeds in de troonrede van 17 september 1901 werd melding gemaakt van het voornemen van de regering om het 'octrooirecht voor uitvindingen op nieuwe grondslagen te herstellen'. Het doel van een moderne octrooiwet moest zijn om 'met een *minimum* aan voordelen (bescherming van de eigen uitvinding en geldelijke beloning) voor de octrooihouder een *maximum* aan voordelen (onder andere publicatie, verplichte licenties, betaling van jaartaxen) voor het algemeen te verwerven' (zinsnede uit de brochure van de VBFHN). Elf jaar was nodig om tot de wet van 1910 te komen!

Naarmate ook de Nederlandse industrie meer een 'eigen' inbreng kreeg door verdere ontwikkeling van producten en processen, werd ook de noodzaak tot bescherming van de eigen uitvindingen zichtbaar en kwam het vraagstuk van de herinvoering van een octrooisysteem meer en meer onder de aandacht. Hoewel Nederland in industrieel opzicht achtergebleven was ten opzichte van de ons omringende landen, ontstond er door de initiatieven van innovatieve (startende) ondernemers een nieuwe klasse van bedrijven. Deze klasse kon, tevens gedwongen door buitenlandse ontwikkelingen, niet langer blind blijven voor de behoefte om in Nederland de maatschappelijke afweging van het belang van het individu (de uitvinder/de ondernemer) tegenover het algemene belang te maken en te komen tot een afgewogen wet op octrooien. Het toenemende namaak in eigen land, de moeilijkheden om met buitenlandse leveranciers tot zaken te komen én de internationale politieke druk dwong de Nederlandse industrie tot die keuze.

Eigentum des
Kaiserlichen Patentamts
eingefügt der Sammlung
für Unterklasse.....
Gruppe Nr.....

KAISERLICHES PATENTAMT.

PATENTSCHRIFT

— № 179200 —

KLASSE 21 γ . GRUPPE 63.

AUSGEBEN DEN 28. OKTOBER 1905.

GERARD L. F. PHILIPS IN EINDHOVEN, HOLLAND.

Verfahren zur Erhöhung der Nutzbrenndauer elektrischer Glühlampen.

Patentiert im Deutschen Reich vom 1. Dezember 1905 ab.

Es wird mehr und mehr Sitte, die elektrischen Glühlampen nicht so lange zu verwenden, bis der Glühfaden absolut ausgenutzt ist, sondern nur so lange, bis die Abnahme der Leuchtkraft eine gewisse Grenze, z. B. 20 Prozent, überschreitet und alsdann durch neue Lampen zu ersetzen. Vorliegende Erfindung bezweckt diese sogenannte Nutzbrenndauer zu verlängern, indem durch Ausschaltung oder Kurzschluß eines Stückes des Fadens die ursprüngliche Leuchtkraft wieder hergestellt wird. Die Lampe kann nunmehr noch längere Zeit weiter brennen bis die obengenannte Grenze der Leuchtkraftabnahme wieder von neuem erreicht ist. Dadurch, daß mehrere Stücke des Fadens nach und nach ausgeschaltet oder kurzgeschlossen werden, kann die Nutzbrenndauer noch weiter verlängert werden und läßt sich in dieser Weise eine annähernd der absoluten Brenndauer gleiche Nutzbrenndauer erreichen.

Die Einrichtungen, mit denen sich dieser Zweck erreichen läßt, sind je nach der zur Verwendung gelangenden Fassung verschieden. Sie gleichen den entsprechenden Einrichtungen bei den sogenannten Mehrfadenslampen. Für den einfachsten Fall, daß nur ein Stück des Glühfadens ausgeschaltet oder kurzgeschlossen ist, kann man etwa folgende Vorrichtung verwenden:

1. Edison-Gewindefassung (Fig. 1, 2 und 3). Man bringt auf die Lampenhülse einen dritten federnden Kontakt *a* an, welcher mit dem einen Ende *A* des Glühfadens verbunden

wird, während das andere Ende des Fadens mit dem Hülsengewinde verbunden ist. Außerdem wird Kontakt *b* mit dem Zwischenpunkt *B* des Fadens verbunden; durch mehr oder weniger starkes Anschrauben der Lampe in die Fassung kann man nun entweder *a* allein in Verbindung mit der Lichtleitung bringen, oder man drückt *a* auf *b* an, wodurch der Federteil *A, B* kurzgeschlossen wird.

2. Swan-Bajonettfassung (Fig. 1, 4, 5 und 6). Hierbei bringt man auf die Lampenhülse drei Kontaktplättchen *a, b, c* an und in den Fassungsring zwei T-förmige Bajonettstifte. Die Plättchen *a, b, c* sind wieder mit den entsprechenden Stellen des Fadens (Fig. 1) verbunden. Dadurch, daß die zwei Stifte *d* der Hülse nach der einen oder anderen Seite in den Schlitz *T* gedreht werden, tritt entweder *a* oder *b* in Kontakt mit einem der in der Fassung befindlichen Federkontakte; im ersten Falle wird der ganze Faden glühen, im zweiten Falle nur die Länge *B, C*, indem *A, B* ausgeschaltet ist.

3. Bei sogenannten Bajonettfassungen mit Zentralkontakt kann man zwei Kontaktplättchen auf der Hülse versehen (ähnlich der gewöhnlichen Swanhülse), indem der Hülserring mit dem einen Fadende *C* verbunden wird und die beiden Kontaktplättchen mit *A* bzw. *B*. In der Fassung befindet sich ein exzentrischer Federkontakt, der durch Drehung der Lampe um 180° entweder mit dem Plättchen *a* oder *b* Kontakt macht. Für den Fall, daß man zwei oder mehr Fadenstücke aus-

De herinvoering en Philips

Waar in de periode van het octrooivrije Nederland de kansen voor het opstarten van nieuwe takken van nijverheid, zoals de gloeilampen-fabricage, aanwezig waren, heeft dat, als geschetst, geleid tot de oprichting van Philips & Co. in Eindhoven, en later, vanaf 1912 de N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken.

In hoeverre Philips (Gerard eerst en later ook Anton) zich met de discussie over het al dan niet herinvoeren van een Nederlandse octrooiwet inliet(en) is niet direct te achterhalen. Bekend is wel dat Gerard Philips in aanraking kwam met de discussie omtrent de herinvoering in de tijd dat hij, na veel buitenlandse ervaring opgedaan te hebben, in Amsterdam als vertegenwoordiger van AEG (Duitsland) optrad. Of Gerard Philips daadwerkelijk in de rol van voor- of tegenstander opgetreden is, is zover auteur bekend, nergens vermeld.

Zelfs indien men weet dat de technicus Gerard Philips, maar later ook de koopman Anton Philips bij de verkopen en expansie buiten Nederland vele malen met octrooiën van derden geconfronteerd werden (eerst met betrekking tot de kooldraadlamp en later met de wolfram-metaaldraadlamp (met gespoten, later getrokken wolfram)), kan hieruit niet direct afgeleid worden of Philips zelf ook bij het verstrijken van de jaren al dan niet voorstander werd van de herinvoering van een octrooiwet in Nederland.

Nederlandse octrooihouders in het buitenland

Sinds de toetreding van Nederland tot het Unieverdrag in 1883, was er een toenemend animo onder Nederlandse uitvinders om in het buitenland octrooiën te verkrijgen. Statistieken van de jaren 1899-1906 geven aan dat:

- octrooiën van Nederlanders in Duitsland oplopen van een kleine 40 naar 65 per jaar;
- octrooiën van Nederlanders in Groot-Brittannië oplopen van een 50-tal naar 90 per jaar.

Het oudste octrooi op naam van Gerard L.F. Philips is het Duitse octrooi DRP 179200, ingediend op 7 december 1905, betreffende een systeem om de brandduur van gloeilampen te verbeteren.

Oprichting Philips octrooi afdeling

In gevallen waar in octrooi processen de Philips lampen van inbreuk op octrooiën van derden (met name de wolframdraadoctrooiën van Just-Hanaman) werden beticht, slaagde Philips er steeds weer in om de octrooieerbaarheid, c.q. de inbreukvraag zo op de proef te stellen dat het tussen de partijen uiteindelijk tot een, voor Philips vaak gunstig, vergelijk kwam. Een bijzonder voorbeeld daarvan is de overeenkomst die Philips met General Electric in de VS in 1916 sloot. Dit is het eerste voorbeeld van een aanzet tot een echte kruislicentieovereenkomst, inclusief een regeling voor kennisuitwisseling, die in 1919 tot stand kwam. Een gevolg daarvan was onder andere dat General Electric de Nederlandse rechten op een groot aantal octrooiën betreffende gloeilampen- en glasfabricage aan Philips overdroeg. Dit versterkte de behoefte tot het opzetten van een eigen Philips octrooi afdeling, die in 1921 een feit werd.

Willem A. Hoyng

100 jaar Rijksoctrooiwet in de polder

Toen ik gevraagd werd om ter gelegenheid van het jubileumboek 100 jaar (Rijks)octrooiwet iets te schrijven over het 'Nederlandse octrooirechtsysteem' in het gedeelte 'polder-IE' was ik verrast. Ik had mij namelijk in 1994 sterk gemaakt voor het vrijwel geheel afschaffen van de Rijksoctrooiwet 1910 en als men mij had gevolgd, dan was er nu geen jubileum te vieren geweest. Hoe simpel (en goedkoop) was het niet geweest om iedereen die een octrooi in Nederland wilde hebben te verwijzen naar het Europees Octrooibureau? Een bureautje met twee ambtenaren alwaar prioriteitsaanvragen voor Nederland ook in het Engels kunnen worden ingediend, was voldoende geweest.

Mijn grote bezwaren tegen de (naar mijn mening dus overbodige) Wet van 1995 betroffen de vervanging van stevige vooronderzochte Nederlandse octrooien door niet vooronderzochte stempeloctrooien en het in stand houden van een overbodige ambtelijke organisatie, onder de naam Bureau voor de Industriële Eigendom. In mijn toenmalige optiek was het veel beter om iedereen die een octrooi wilde hebben in Nederland te verwijzen naar het Europees Octrooibureau dat een wel vooronderzocht octrooi verleent.

De toenmalige Octrooiraad heeft van die wilde gedachten niet wakker gelegen en niet voor haar banen gevreesd. Zij wist wel dat die gedachte in de Nederlandse polder kansloos was. Daarin is immers de kleine uitvinder en de MKB'er een zeer geliefd en bewonderd species en die moest en zou een goedkoop en eenvoudig te verkrijgen octrooi worden bezorgd. Het gevolg is bekend: arme MKB'ers die onder de indruk van door Nederland verleende octrooien (met fraai lakstempel) geheel ten onrechte hun activiteiten staakten. Anderzijds slimme internetjongens die uitvinders voor weinig geld garanderen dat ze octrooi krijgen, maar er niet bij vertellen dat zo'n goedkoop, niet door een

octrooigemachtigde opgesteld document niet alleen veelal geen enkele bescherming biedt maar ook de uitvinding waardeloos maakt. Er is inmiddels, zoals we weten, een aantal maatregelen genomen. Het zesjarig octrooi is afgeschaft en het onderzoek naar de stand van de techniek is nu altijd verplicht en wordt meegepubliceerd, maar niettemin heeft het Nederlandse octrooi in de laatste jaren van zijn honderd jaar zijn glans verloren.

Het laatste, na deugdelijk vooronderzoek en eerst na afloop van de oppositieprocedure verleende Nederlandse octrooi zal op 31 maart 2015 aflopen.

Het tijdperk waarin onze Octrooiraad als verlenende instantie en onze octrooien in de wereld de reputatie van 'de beste' hadden, is definitief voorbij. We waren wellicht in die tijd iets te veel van onze voortreffelijkheid overtuigd door een octrooi vijf jaar na verlening onaantastbaar te verklaren en geen terugwerkende kracht van de nietigheid te erkennen (en derhalve te weigeren het Verdrag van Straatsburg te ratificeren) maar we hadden zeker een prima reputatie in de octrooiwereld.

¹ Zie deel 2 voor de andere 'polder-IE'-bijdragen (red.).

Toen in 1960 het gebouw van de Octrooiraad met twee verdiepingen was verhoogd en er dus reden was voor feest zei de Président du Conseil d'Administration de l'Institut international de Brevets dat het feit dat het Instituut zich in Den Haag had gevestigd te danken was aan:

'non pas en vertu d'une fantaisie des négociateurs, mais parce que nous savions qu'une organisation qui avait pour objet d'émettre des avis sur la nouveauté des inventions ne pouvait se développer que dans un pays où existait une organisation, celle-ci, l'Octrooiraad, qui, sur le plan international, dans la vie internationale, avait acquis une réputation sérieuse de solidité dans son travail'.

Ook onze octrooigemachtigden mochten trots zijn. Zij werden in 1961 bij het 25-jarig bestaan van de orde door de voorzitter van hun Engelse zustervereniging als volgt toegesproken:

'Undeserved praise can be embarrassing, but you Mr President, and the members of your Institute can have no excuse for blushing when I say that we in Britain have the greatest admiration for

your important contributions to the protection of industrial property during the last 25 years. Nowhere are standards of professional competence in our special field higher than in Holland, and you deserve the highest praise for the way in which you deal with the special difficulties inherent in your own national patent law and practice. As to the future, there can be no doubt whatever that your Institute will have a very important part to play in the development of a unified European Patent System.'

Dat het met de kwaliteit van onze Octrooiraad, onze octrooigemachtigden en onze octrooien wel goed zat, blijkt ook wel uit het feit dat de voorzitter van de Octrooiraad (hetgeen bepaald beter klinkt dan directeur Octrooiencentrum) Bob van Benthem tot eerste veelgeprezen president van de Europese Octrooiraad werd gekozen. Kortom, gedurende de 100 jaar Octrooiwet heeft ons polderland het goed gedaan en we moeten de feestvreugde derhalve maar niet laten vergallen door het lelijke, inmiddels weggepoetste, vlekje van het 6-jarig octrooi en het nog steeds bestaande niet-getoetste Nederlandse Octrooi.

In 1995 hebben we dus een glorieuze periode afgesloten waarin het polder-octrooi-recht een vooraanstaande plaats in de wereld innam. Tijd om te kijken naar de situatie in 2010. Kunnen we nog steeds een paar typische trekken van het Nederlandse octrooi-recht aanwijzen die ons, net zoals onze polders, uniek maken? Bij dat alles moeten we ons wel realiseren dat wij de neiging hebben zittend in onze polders, bestuurd door onze dijkgraven onze positie in de wereld sterk te overschatten. Leuk die polders, maar als ze blijvend onderlopen is dat een paar dagen wereldnieuws, maar daarna draait de wereld gewoon door.

Laten we derhalve eerst maar eens met de unieke negatieve aspecten van ons octrooi-systeem beginnen. Wij zijn eigenwijs wanneer het om wetgeving gaat en met name bij het aanpassen van wetgeving aan verdragen. We hebben ooit toegezegd onze wetgeving aan te passen aan het materiële recht zoals vastgelegd in het GOV (het Gemeenschapsoctrooi-verdrag) maar we proberen dan toch zo veel mogelijk vast te houden aan wat we hadden. Dat betekent dat we een afwijkende bepaling hebben ten aanzien van bijvoorbeeld de experimenteer-vrijheid, dat we niet bepalen dat handelingen in de privésfeer vrij zijn en zitten we te modderen met 'in of voor zijn bedrijf' en met de uitsluitende rechten van de octrooi-houder die we niet bij elkaar zetten maar verspreid in artikel 53 en artikel 73.

Ons octrooisysteem discrimineert *de facto* buitenlandse octrooihouders. Hoe kan men nu van een buitenlander verwachten dat je, om een (magere) beloning voor het gebruik van de uitvinding vóór de verlening te krijgen, een deurwaardersexploit moet uitbrengen? Überhaupt valt al niet uit te leggen dat alles wat voor de verlening op de markt is gebracht of zelfs door een bedrijf voor intern gebruik is gemaakt of verkregen 'rechtmatig' is. Gelukkig heeft TRIPS een einde gemaakt aan het desbewustheids-exploit-vereiste voor het verkrijgen van schadevergoeding, hetgeen ook een bepaling was waardoor met name buitenlandse octrooihouders soms flink achter het net visten.

'Gedurende 100 jaar Octrooiwet heeft ons polderland het goed gedaan'

‘Niet wenselijk dat aan een octrooihouder meer wordt ontnomen dan noodzakelijk is’

Een door sommigen en met name Brinkhof bekritiseerde eigenschap is dat we te weinig openstaan voor het feit dat ons materiële octrooirecht voor een groot deel geharmoniseerd recht is en wij dus afstand moeten doen van onze nationale opvattingen en de Europese lijn moeten volgen. Ik ben van die kritiek nooit erg onder de indruk geweest. Een probleem bij ons geharmoniseerd recht is dat we geen hoogste supranationale rechter hebben die richting kan geven, althans voor zover het om bepalingen gaat, die niet zoals bijvoorbeeld de bepalingen ten aanzien van de biotechnologie het gevolg zijn van EU-richtlijnen. Ik kan niet inzien waarom wij noodzakelijkerwijze zouden moeten volgen wat andere (grotere) landen doen. Wel moeten we mijns inziens kijken naar wat anderen doen en ernaar streven om tot eenzelfde uitleg te komen, maar blind volgen is mijns inziens geenszins noodzakelijk.

Het is waar dat wij maar heel moeilijk afstand kunnen doen van ons ‘wezen’. Toen artikel 30 lid 2 in 1978 in onze Rijsoctrooiwet werd opgenomen zei de wetgever:

‘Deze regel, die vrijwel geheel in overeenstemming is met de in het Koninkrijk gevestigde opvatting ...’

Pieroen en Brinkhof hebben altijd te hoop gelopen tegen dat ‘wezen’, wijzend op het feit dat artikel 69 EOV niets over dat wezen zegt, maar anderen waaronder ikzelf hebben het wezen (in een gematigde vorm!) altijd verdedigd en ik zou menen dat de

Hoge Raad in Lely/DeLaval (HR 7 september 2007 NJ 207, 466) het wezen een juiste plaats heeft gegeven wanneer hij overweegt:

‘In het arrest van 1995 is aldus tot uitdrukking gebracht dat “hetgeen voor de uitvinding waarvan de bescherming wordt ingeroepen, wezenlijk is”, onderscheidenlijk “de achter de woorden van die conclusies liggende uitvindingsgedachte” niet langer als uitgangspunt dient, doch als gezichtspunt, tegenover de letterlijke tekst van de conclusies (de ‘uitersten’ in de woorden van het Protocol). De feitenrechter die zich gesteld ziet voor de taak de beschermingsomvang van een octrooi vast te stellen door uitleg van de octrooi-conclusies, dient bovenstaande maatstaf (met inbegrip van hetgeen in het arrest van 1995 overigens nog is overwogen) te hanteren’.

Men schiet tekort wanneer men een octrooi-conclusie niet leest in het licht van de achter de woorden van die conclusie liggende uitvindingsgedachte. Het uitgangspunt moet zijn dat dat toch juist is wat de woorden van de conclusie trachten te omschrijven. Dat dat niet altijd lukt is een gegeven. De uitvinder respectievelijk zijn octrooigemachtigde ziet soms de omvang van de uitvinding en met name de mogelijke latere ‘umgehungen’ niet of zij zijn er niet in geslaagd de moeilijke taak van het omzetten van een gedachte in heldere taal succesvol uit te voeren. Die taak wordt niet vergemakkelijkt door de tijdsdruk van het tijdig moeten aanvragen en het feit dat vele bedrijven niet bereid zijn om voldoende in het opstellen van goede aanvragen te investeren.

Kortom, indien men wil bepalen wat, om met de woorden van het protocol te spreken, de ‘bescherming’ is die de uitvinder toekomt, dan ontkomt men er niet aan om te kijken naar wat nu eigenlijk de gedachte (uitvindingsgedachte) is die heeft geleid tot de oplossing van het probleem.

Die uitvindingsgedachte (het wezen) dient het gezichtspunt te zijn dat in principe de bescherming bepaalt (en aan de octrooihouder de hem toekomende beloning garandeert). De uitkomst van dat gezichtspunt dient echter te worden gecorrigeerd door het andere gezichtspunt: het rechtszekerheidsvereiste (de letter van de conclusie) en naarmate de uitvindingsgedachte niet of minder duidelijk in de woorden van de conclusie terecht is gekomen zal dat vereiste een grote rol spelen. Men hoopt op die wijze het midden tussen de redelijke beloning voor de octrooihouder en de redelijke rechtszekerheid voor derden te vinden.

Kortom, op de door de Hoge Raad aangegeven wijze behoort het wezen wel degelijk ook thuis in een ‘Europese’ inbreukbeoordeling. Natuurlijk kan men de inbreukbeoordeling beginnen vanuit het gezichtspunt van de letterlijke tekst en een en ander corrigeren teneinde recht te doen aan het gezichtspunt van de uitvindingsgedachte. Die benadering lijkt mij echter een tegennatuurlijke. Het kan leiden tot het aannemen van inbreuk in gevallen waarin dat niet juist is omdat de letter tot een te ruime bescherming leidt. Het lijkt voor een goede werking van het octrooisysteem ook niet wenselijk dat aan een octrooihouder meer wordt ontnomen dan noodzakelijk is voor de redelijke rechtszekerheid van derden.

Het is dan ook toe te juichen dat onze Hoge Raad in Van Bentum-Kool² heeft beslist dat, anders dan Pieroen en Brinkhof verdedigen, ongelukkige formuleringen respectievelijke fouten van de octrooihouder alleen maar afgestraft moeten worden als dat nodig is voor een goede toepassing van artikel 69, met andere woorden: als de redelijke (en niet de absolute) rechtszekerheid in het gedrang komt. Bovendien is het goed dat derden niet te makkelijk mogen denken op

basis van de letter van de conclusie dat de octrooihouder afstand heeft gedaan van materie die hij had kunnen claimen.

Prijzenswaardig is ook het arrest van de Hoge Raad (Dijkstra-Saier³) waarbij werd beslist dat wij, anders dan in het Verenigd Koninkrijk en Duitsland (maar gelijk aan de opvattingen in een aantal andere EPC-landen), de *file wrapper estoppel* erkennen. Het is toch te gek dat de derde die de moeite neemt om het verleningsdossier te raadplegen daarop niet zou mogen afgaan. Kortom: ik kan hier geen negatieve aspecten van ons polderoctrooirecht in herkennen.

Laten we eindigen met een voor iedereen positieve noot. Ik denk dat wij ons in Europa de laatste decennia hebben onderscheiden door een grote creativiteit die voor heel Europa belangrijke gevolgen heeft gehad.

Het begint in de jaren zeventig met het 'Schaper-petitum' waarbij de inbreukmaker werd bevolen inbreukmakende producten terug te nemen bij zijn afnemers en die teruggenomen producten te vernietigen. Bovendien werd de inbreukmaker bevolen ter controle een lijst van afnemers te overhandigen en toen door een advocaat werd opgemerkt dat dan de concurrent de gehele klantenlijst kreeg, werd de afgifte aan alleen de advocaat van de rechthebbende bedacht, die die lijst alleen ter controle mocht gebruiken. Het was de Nederlandse advocaat Teartse Schaper die in 1970 dat petitum introduceerde. Inmiddels vinden we het in artikel 46 en 47 van TRIPS en in artikel 10 lid 1 van de Handhavingsrichtlijn.

Een moderne variant op dit petitum wordt ingegeven door de vrees dat de inbreukmaker zijn afnemers telefonisch of mondeling meedeelt dat hij de brief waarbij hij de afnemers om teruggave vraagt wel moet schrijven maar dat dat niet betekent dat de afnemers verplicht zijn de producten terug te sturen. De Voorzieningenrechter te Den Haag⁴ wees – in een modellenzaak – het navolgende petitum toe:

'Machtigt eiseres om de door haar in Nederland na afloop van vier dagen na de verzending van de onder 5.2 bedoelde e-mails en aangetekende brieven in de markt aangetroffen en ten verkoop aangeboden exemplaren van de Air Wick Odor Stop op kosten van gedaagde aan te kopen, en beveelt gedaagde om binnen vier dagen na ontvangst van de desbetreffende rekeningen en desbetreffende producten door overmaking op de Stichting Dergengelden van Howrey. No. 24.23.37.236 onder vermelding van dossiernr. 05837.0160.000000 de navolgende bedragen te voldoen: de bedragen overeenkomende met de bedragen blijkende uit bedoelde rekeningen voorzover die betrekking hebben op de aankoop door medewerkers van eiseres (respectievelijk door eiseres ingeschakelde studenten) van de producten, een en ander vermeerderd met Euro 5 per aangekocht product (zulks ter bestrijding van de kosten van bedoelde aankopen).'

² HR 22 maart 2002, NJ 2002, 530 m.nt. Gielen.

³ HR 22 december 2006, BIE 2007, p. 83 m.nt. Den Hartog.

⁴ Voorzieningenrechter Den Haag 20 september 2006 B9, 2937.

© ANP PHOTO 2010 Nederlandse Freelancers, Dirk Visbach

Boven Paleis van Justitie, Den Haag

Een ander beroemd voorbeeld uit dezelfde tijd was het verweer van Centrafarm dat in 1970 betoogde dat het opleggen van een verbod op grond van de octrooiwet (in die tijd kende men in het octrooirecht zogenaamde nationale uitputting) waarbij het feit dat het Centrafarm onmogelijk werd gemaakt parallel te importeren vanuit Engeland in strijd was met het principe van het vrije verkeer van goederen binnen de Europese Gemeenschap. De octrooihouder verkocht in Engeland de geoctrooieerde producten, gedwongen door prijsvoorschriften, voor een veel lagere prijs.

Dat was vloeken in de kerk voor de rechtgeaarde octrooi-jurist die immers meende dat het Verdrag van Rome in het toenmalige artikel 36 (nu art. 29) geen afbreuk aan nationale IE-rechten kon doen. Centrafarm vond dan ook geen gehoor bij het Hof dat

van een dergelijke nieuwlichterij niets moest hebben en het volgende overwoog:⁵

‘dat het Hof deze laatste stelling onderschrijft nu, naar ’s Hofs aanvankelijk oordeel, de territoriale werking van de Rijsoctrooiwet meebrengt dat onder “rechtmatig in het verkeer gebracht” in laatstebedoelde wetsbepaling dient te worden verstaan “rechtmatig in Nederland in het verkeer gebracht”, waaraan niet afdoet de omstandigheid dat Nederland sedert 1958 deel uitmaakt van de Europese Economische Gemeenschap (evenals sedertdien de Bondsrepubliek Duitsland en sedert 1 jan. 1973 het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland)’.

Centrafarm hield vol en kreeg gelijk van het Hof van Justitie⁶ en die overwinning betekent nu al 35 jaar lang arresten van het Hof van Justitie over parallelimporten! De IE-jurist had er een rechtsgebied (het

Europese recht) bij gekregen en dat heeft weer geleid tot het met succes aanvechten van licentieweigering⁷ en zelfs in bepaalde gevallen tot het recht op een dwanglicentie op grond van het mededingingsrecht (vergelijk bijvoorbeeld Magill⁸). Mededingingsrecht heeft, zoals we weten, onze kartelpolder gedurende de laatste decennia grondig veranderd. Wie had ooit gedacht dat Nederland nog eens een eigen actieve NMa zou krijgen!

Een ander fraai voorbeeld is het zogenaamde moratorium waarbij een door het maken van inbreuk verkregen onterechte voorgrond (te weten door het inbreukmakende geneesmiddel nog tijdens de duur van het octrooi aan de vergunning verlenende instantie te sturen) weer ongedaan werd gemaakt doordat de inbreukmaker ook na afloop van het octrooi gedurende bepaalde

tijd niet op de markt mocht komen. Het Hof van Justitie sanctioneerde zo'n bevel.⁹

Ten slotte geef ik als voorbeeld de befaamde 'crossborder injunction', een Nederlandse uitvinding die een schokgolf veroorzaakte in vooral de Angelsaksische wereld, met name ook door het gebruik in combinatie met het kort geding. Grote multinationals zagen een rechter in Den Haag binnen een of twee maanden na het begin van de verkoop of zelfs bij dreigende verkoop in Europa in een (kortgeding)procedure een verbod uitspreken voor alle in een Europees octrooi gedesigneerde landen.

Het begon allemaal bescheiden met een verbod uitgesproken door Brinkhof als president in een geschil tussen Langen en Stork waarin Brinkhof Stork verbood een inbreukmakend voortbrengsel ten toon te stellen op een Duitse beurs.¹⁰ Na deze bescheiden eerste stap volgden al gauw zaken waar de Nederlandse dochter van een multinational functioneerde als ankerpunt (art. 2 EEX) om buitenlandse multinationals en hun dochters (via art. 6 lid 1 EEX resp. – toen – art. 126 lid 7 Rv) in een kort gedingprocedure een verbod op te leggen voor heel Europa. Er werd geklaagd, veelal door jaloerse advocaten in het buitenland die minder zaken kregen en natuurlijk soms door inbreukmakers die niet verwacht hadden zo snel van de hele Europese markt verwijderd te worden. Zij spraken over 'cowboy justice'. Als men echter objectief terugblijkt naar de gewezen uitspraken dan was er in het algemeen weinig mis met de kwaliteit. Dergelijke innovatie begint bij de advocatuur maar zonder rechters met een *open mind* en wat durf leidt dat natuurlijk tot niets. De Hoge Raad droeg haar steentje bij door de mogelijkheid van een grensoverschrijdend verbod te onderschrijven in *Interlas/Lincoln*.¹¹

De beroemde vice-president van de rechtbank Jan Willems wilde niet van wijken weten en motiveerde op overtuigende wijze telkens weer dat 'crossborder injunctions' mogelijk waren. Het gerechtshof te Den Haag onder leiding van Brinkhof probeerde de kritiek te pareren door een creatieve vondst: 'the spider in the web'.

Crossborderers waren alleen nog mogelijk indien het centrum waarvan de inbreuk uitging (*the spider*) zich in Nederland bevond.

De Nederlandse leer vóór 'the spider'-leer vond in sommige Europese landen zoals Duitsland navolging en in feite was een perfect handhavingssysteem gecreëerd waarmee men in één procedure een einde aan een Europese inbreuk op een Europees octrooi kon maken. Ook kleine niet-kapitaalkrachtige octrooihouders konden nu hun octrooi handhaven. Achteraf is het wellicht spijtig dat al niet onmiddellijk in het begin van de jaren negentig vragen aan het Hof van Justitie zijn gesteld. Het hof was toen wellicht iets minder nationalistisch en politiek ingesteld dan heden ten dage. Helaas echter werd de *crossborder* eerst in de eenentwintigste eeuw aan het hof voorgelegd in *Primus-Roche*¹² en *GAT-LUK*¹³ met als gevolg twee arresten die niet overtuigen, waarbij het hof het zelfs bestaan heeft om welbewust (tijdens de pleidooien is het hof daarop uitdrukkelijk gewezen) onvolledig art. 2 lid 2 van het Europees Octrooiverdrag te citeren. Het hof citeert in zijn arrest:

'Het Europese octrooi heeft in elk der verdrag sluitende staten, waarvoor het is verleend, dezelfde rechtsgevolgen en is onderworpen aan dezelfde bepalingen als een nationaal octrooi, dat in die staat is verleend ...'

en constateert dat nu ieder octrooi door zijn nationale recht wordt beheerst er van tegenstrijdige uitspraken geen sprake kan zijn.

Artikel 2 lid 2 luidt echter volledig geciteerd als volgt:

'Het Europese octrooi heeft in elk der verdrag sluitende staten waarvoor het is verleend, dezelfde rechtsgevolgen en is onderworpen aan dezelfde bepalingen als een nationaal octrooi, dat voor die staat is verleend, voorzover dit Verdrag niet anders bepaalt' (onderstreping Ho).

Daaruit blijkt duidelijk dat bijvoorbeeld artikel 69 EOV uniform materieel recht in de verschillende landen van het EOV creëert!

⁵ Hof Den Haag 2 maart 1973 te kennen uit HR 1 maart 1974 NJ 1974 no. 329 LWH.

⁶ Hof van Justitie 31 oktober 1974 NJ 1975, 58.

⁷ Hof 's Hertogenbosch 18 januari 1977 NJ 1977/463.

⁸ Hof van Justitie 6 april 1995 NJ 1995, 492 m.nt. Verkade.

⁹ Hof van Justitie 9 juli 1997 Zaak C-316/95.

¹⁰ President Rb. Den Haag 19 mei 1989 BIE 1990/52.

¹¹ HR 24 november 1989 NJ 1992 m.nt. DWFV.

¹² Hof van Justitie 13 juli 2006 BIE 2006 nr. 72.

¹³ Hof van Justitie 13 juli 2006 BIE 2006 nr. 73.

Onze Hoge Raad dient ook betreurenswaardige arresten te volgen maar het is goed te zien dat de Hoge Raad daar soms het zijne van denkt. Een eerste voorbeeld is te vinden in Philips-Princo:¹⁴

‘Voorzover het hof mocht hebben geoordeeld dat deze terughoudendheid geboden is op grond van het door het hof genoemde arrest van het HvJEG van 21 mei 1980 (Denilauler/Couchet Frères) heeft het hof uit het oog verloren dat de in dat arrest gegeven aanwijzing om bij het treffen van grensoverschrijdende voorlopige of bewarende maatregelen terughoudendheid te betrachten, niet geldt ten opzichte van Postech en Princo Taiwan, nu deze vennootschappen niet zijn gevestigd op het grondgebied van een staat die partij is bij het EEX Verdrag of van het EVEX, zodat ten aanzien van deze vennootschappen de regeling van het EEX-verdrag of het EVEX niet van toepassing is.

Voorzover het hof mocht hebben geoordeeld dat de aanwijzing van het zoëven genoemde arrest van het HvJEG van overeenkomstige toepassing moet worden geacht op gevallen die buiten het formele toepassingsgebied van het EEX-Verdrag of het EVEX vallen, is dit oordeel onjuist. Er bestaat geen grond voor deze gevallen een beperking als bedoeld in het arrest van het HvJEG in de zaak Denilauler/Couchet Frères te aanvaarden.’

In Roche/Primus¹⁵ beslist de Hoge Raad dat de redenering van het Hof van Justitie met betrekking tot artikel 6 lid 1 EEX door hem

niet gevolgd wordt voor situaties waarin artikel 6 lid 1 EEX niet van toepassing is maar artikel 126 lid 7 Rechtsvordering van toepassing is (dat wil zeggen situaties waar er sprake is van niet in de EER gevestigde medegeëgden). In hoeverre de Hoge Raad dat ook gaat bepalen voor het nieuwe artikel 7 Rechtsvordering moet nog worden afgewacht. In ieder geval heeft de wetgever uitdrukkelijk aangegeven dat de Hoge Raad bij die uitleg niet gebonden is aan de arresten van het Hof van Justitie!

De creativiteit ging nog een stapje verder toen Stork aan de Haagse rechter vroeg om een verklaring van niet-inbreuk op een Amerikaans octrooi van de Nederlandse gedaagde CFS Koppens.¹⁶ De Haagse rechter nam wel aan dat de Nederlandse rechter daartoe bevoegd was maar had kennelijk in dat soort procedures geen zin en verwees de zaak, nu het geen zaak ex artikel 80 ROW was, naar de woonplaats van de gedaagde te weten Den Bosch welke rechtbank zich met veel enthousiasme en goede wil op de zaak wierp en teleurgesteld moet zijn geweest toen haar werd verteld dat partijen de zaak geregeld hadden.

Die verwijzing naar de niet-gespecialiseerde rechter in Den Bosch is een voorbeeld dat niet goed past in een andere polder IE-eigenschap waarbij men in het algemeen

soepel omgaat met het procesrecht. Er is geëxperimenteerd met het kort geding met schriftelijke voorronde en de rechtbank te Den Haag heeft haar eigen VRO-procedure (het verkort regime octrooizaken) die leidt tot een beslissing in een bodemzaak binnen een jaar waarmee wij goed kunnen concurreren met Engeland en Duitsland.

Het overleggen van stukken in het Engels is geen probleem. Indien tijdens de zitting een deskundige of partij iets in het Engels wil zeggen, is dat ook geen probleem. Eenieder die procedures in andere EU-landen heeft meegemaakt zal snel tot de conclusie komen dat wij ook op dit punt uniek zijn.

De rechtbank te Den Haag concurreert echter niet alleen qua snelheid maar ook qua kwaliteit. Nederland kan trots zijn op het feit dat de rechtbank te Den Haag een van de meest gerespecteerde octrooirechtbanken van Europa is. De Engelse en Duitse rechters verwijzen met regelmaat naar uitspraken van deze rechtbank. Het blijft voor mij onbegrijpelijk dat in een land dat de mond vol heeft van het belang van innovatie en de bescherming van innovatie er weinig bereidheid bestaat het grote belang van een goede octrooirechtspraak niet alleen met woorden maar ook met daden te ondersteunen. Er dient voor die rechtspraak veel meer geld te worden vrijgemaakt zodat de nodige rechters kunnen worden aangetrokken teneinde de zeer gewenste snelle afdoening van zaken (ook in appel) te kunnen garanderen. De extra middelen (eventueel te verschaffen door Economische Zaken of te verkrijgen uit hogere griffiegelden) moeten het de octrooirechter ook mogelijk maken om reeds nu het octrooi proces te modelleren naar het toekomstige Europese model. Bovendien dient de infrastructuur van rechtbank en hof te worden aangepast met zittingszalen die geschikt zijn voor (internationale) octrooizaken met de nodige audiovisuele faciliteiten. Het is ook van groot belang dat de presidenten van rechtbank en hof die veelal geen enkele ervaring of voeling met het octrooirecht hebben de door de wet erkende speciale positie van de octrooirechtspraak erkennen en volledig ondersteunen.

‘Voor octrooirechtspraak moet veel meer geld worden vrijgemaakt’

Indien de Raad voor Rechtspraak en Presidenten geen begrip kunnen opbrengen voor de benodigde speciale positie van deze specialistische rechtspraak dan zou overwogen kunnen worden om al deze rechtspraak (ook op het gebied van EU en Benelux-merken en -modellen) in een separate (Benelux)rechtbank onder te brengen met een eigen gebouw, organisatie en financiering.

Al met al mogen we na 100 jaar niet ontevreden zijn. Nederland staat goed op de kaart als een serieus octrooiland. In de toekomst wachten grote veranderingen wanneer het Europese octrooigerecht een feit zal worden. Het is de hoop dat, naast de hierboven uitgesproken wens met betrekking tot het beter faciliteren van de octrooi-rechtspraak, de Nederlandse regering er alles aan zal doen om een regionale kamer in Den Haag gevestigd te krijgen (hetgeen niet betekent dat zittingen niet elders in de regio kunnen plaatsvinden). Indien het Verenigd Koninkrijk, Ierland, onze vrienden de Belgen en wellicht enige Scandinavische landen zouden meedoen is er weinig twijfel dat Den Haag gedurende de volgende honderd jaar kan uitgroeien tot een van de belangrijkste octrooigerechten in de wereld!

¹⁴ HR 19 maart 2004 IER 2004/50.

¹⁵ HR 30 november 2007 BIE 2008 nr. 16.

¹⁶ Rechtbank Den Haag 26 mei 2004 IER 2004/60.

Korte biografieën

Prof. mr. W.H. Drucker (1887-1933)

Willem Hendrik Drucker werd op 20 mei 1887 in Berlijn geboren en volgde de rechtenstudie in Amsterdam en Leiden. In laatstgenoemde stad promoveerde hij in 1912 op de dissertatie *Onrechtmatige Daad*. Op 28 september 1917 werd hij benoemd tot hoogleraar aan de Nederlandsche Handels-Hoogeschool te Rotterdam, de voorloper van de Erasmus Universiteit.

Door belangstelling gedreven ging deze academicus zich al snel na de invoering van de Octrooiwet 1910 bezighouden met de studie van het octrooirecht. Hij schreef het eerste handboek hierover, het *Handboek voor de studie van het Nederlandsche Octrooirecht in vergelijking met het buitenlandse recht* (twee delen, 1922 en 1924), dat ruim 600 bladzijden telt. Bij gebreke aan Nederlandse rechtspraak moest Drucker zich bij de uitdieping van het jonge octrooirecht vooral scherp aan buitenlandse bronnen. In 1928 – toen reeds geplaagd door een langdurige ziekte – publiceerde Drucker het leerboek *Kort Begrip van het recht betreffende de industriële eigendom* dat vooral voor het merkenrecht van belang was. Dit leerboek is nadien voortgezet door Bodenhausen, Wichers Hoeth en Gielen.

In 1933 vormde hij met Telders en Hijink de eerste redactie van het *Bijblad bij de Industriële Eigendom*. Helaas zou hij reeds op 12 juli van dat jaar overlijden. Postuum verscheen zijn artikel 'Het schuldvereischte in art. 43 Octrooiwet', *BIE* 1933, p. 69-72. **C.v.N.**

Bron: Centraal Bureau voor Genealogie, fotocollectie

46

Prof. mr. B.M. Telders (1903-1945)

Benjamin Marius ('Ben') Telders was veel meer dan een octrooirechtsexpert: hij was ook een volkenrecht deskundige, filosoof (hegeliaan), liberaal politicus (voorzitter Liberale Staatspartij) en hij wordt vooral herinnerd als iemand die al direct na de bezetting openlijk stelling nam tegen Duitse maatregelen in strijd met internationale normen (zoals de Ariërverklaring).

Na zijn studie en promotie te Leiden (op de dissertatie *Staat en volkenrecht, proeve van rechtvaardiging van Hegel's volkenrechtsleer*, 1927) werkte hij tien jaar lang als advocaat op het kantoor van zijn vader in Den Haag, tot zijn benoeming als gewoon hoogleraar Volkenrecht in Leiden.

Als advocaat legde hij zich vooral toe op het octrooirecht. Hij was in 1933 één van de oprichters en daarna redacteur van het *Bijblad bij de Industriële Eigendom* (BIE). Eind 1938 verscheen zijn *Handboek Nederlandsch octrooirecht, handboek voor de praktijk* (met medewerking van C. Croon). Telders raakte op 18 december 1940 in Duitse gevangenschap. In Kamp Vught maakte hij in 1944 de tweede druk van zijn handboek gereed en schreef hij nog een polemisch artikel over de uitleg van octrooien voor het BIE onder het pseudoniem mr. ir. P. Veldkamp (1944, p. 75-79). Telders stierf op 6 april 1945 in Bergen-Belsen aan vlektyfus, negen dagen voor de bevrijding van het kamp. **C.v.N.**

Fotograaf onbekend

Prof. mr. E.A. van Nieuwenhoven Helbach (1915-2003)

Evert Anne ('Piet') van Nieuwenhoven Helbach trad na zijn rechtenstudie in zijn geboorteplaats Utrecht in 1938 in dienst als kantoorjurist bij Verenigde Octroobureaux. Bij wijze van nevenwerkzaamheid liet hij zich in 1940 inschrijven als advocaat.

In 1947 begon hij samen met mr. C. Croon de advocatenmaatschap Croon en Helbach; zij legden zich vooral toe op het octrooi- en merkenrecht. Tot zijn zeventigste zou Helbach advocaat blijven (sinds 1972 in de maatschap De Brauw en Helbach) en daarna bezocht hij nog vijftien jaar dagelijks zijn kantoor, vooral om jongeren het vak bij te brengen.

In 1964 volgde hij Croon op als buitengewoon hoogleraar in het recht van de intellectuele eigendom aan zijn Utrechtse alma mater. Verder was Helbach vanaf 1949 medewerker en vanaf 1964 redacteur en ten slotte erevoorzitter van het *Bijblad bij de Industriële Eigendom*. Ook was hij adviseur van de voorzitter van de Octrooiraad, secretaris-penningmeester (1959-1969) en voorzitter (1969-1983) van de Vereniging voor Industriële Eigendom. Zijn bewerking van een hoofdstuk in Dorhout Mees' *Kort Begrip van het Nederlands Handels- en Faillissementsrecht* (1971) groeide uit tot een standaardwerk over de industriële eigendom, waarvan de achtste druk (1989) al 500 pagina's dik was. **C.v.N.**

Bron: BIE, 1985, nr. 6-7/JA. Stoop

Mr. J.B. van Benthem (1921-2006)

Johannes Bob ('Bob') van Benthem ging, na het behalen van de meestertitel aan de Universiteit van Amsterdam in 1946, werken als jurist bij de Octrooiraad. Hij werd in 1957 lid en later voorzitter van de Afdeling van Beroep, vanaf 1965 vice-voorzitter van de raad en ten slotte, vanaf 1968 tot 1977, voorzitter.

In laatstgenoemde functie werd Van Benthem, overtuigd Europeaan – samen met zijn Duitse collega Kurt Haertel – een sleutelfiguur in de voorbereidingen voor de oprichting van het Europees Octroobureau (EOB). Hij was in 1973 de rapporteur-generaal van de Diplomatieke Conferentie te München, welke ertoe leidde dat 16 van de 21 deelnemende staten het Europees Octrooiverdrag ondertekenden.

In 1977 werd Van Benthem de eerste president van het EOB en bleef dit tot het bereiken van de 65-jarige leeftijd in 1985. Als president zette hij zich in voor de opbouw en groei van het EOB; hij integreerde onder meer het Institut International des Brevets in Den Haag in het EOB en bevorderde de trilaterale samenwerking met USPTO en JPO. De universiteiten van Straatsburg en München verleenden Van Benthem eredoctoraten. **C.v.N.**

Albert Snethlage

De totstandkoming van de Rijksoctrooi- wet 1995

Op 13 december 1994 werd het wetsvoorstel 'Regels met betrekking tot octrooien' (Rijksoctrooiwet 1993 (nadien aangeduid als Rijksoctrooiwet 1995)) door de Eerste Kamer aanvaard. De Octrooiwet van 1910 (Stb. 1910, 313), sinds 1968 Rijksoctrooiwet (Stb. 1968, 585) (ROW), bleef weliswaar in stand, maar uitsluitend ter afhandeling van reeds ingediende aanvragen.

Een nieuwe octrooiwet, de Rijksoctrooiwet 1995 (Stb. 1995, 51 en Stb. 52), (ROW 95), met een nieuw stelsel van octrooiverlening, zou voortaan de nationale octrooiverlening bepalen. De ROW 95 trad vervolgens, met uitzondering van een beperkt aantal artikelen, per 1 april 1995 in werking. In het navolgende wil ik in kort bestek bezien:

- de achtergrond van het nationale octrooiestelsel;
- de (Rijks)octrooiwet van 1910;
- het Europees Octrooiverdrag en de gevolgen voor de Rijksoctrooiwet;
- de afwegingen voor een nieuw octrooiestelsel;
- de gekozen opzet van de nieuwe Rijksoctrooiwet van 1995;
- de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel en daarin aangebrachte wijzigingen;
- verdere ontwikkelingen.

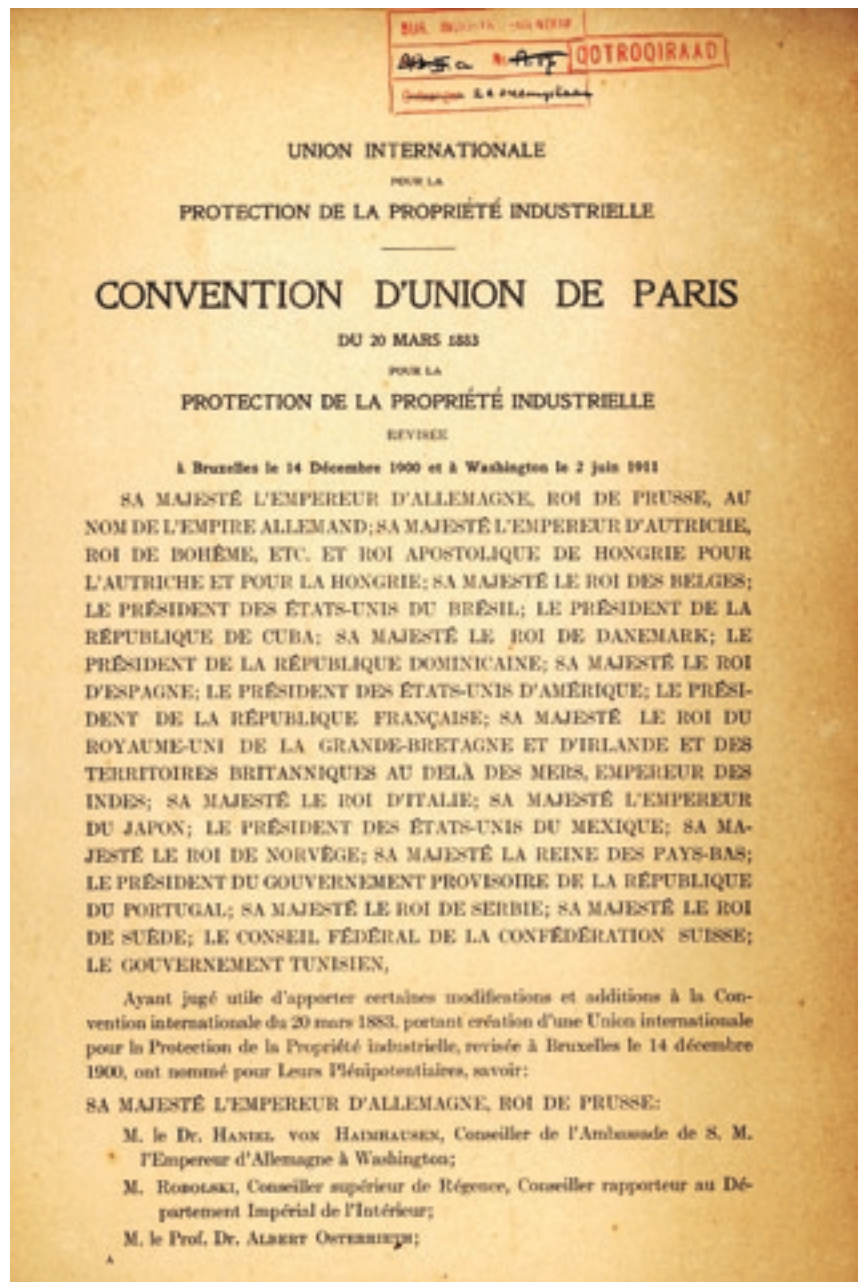
De achtergrond van het nationale octrooiestelsel

In Nederland werd de eerste wet op octrooiën in 1817 ingevoerd (Stb. 1817, 6). Deze wet bouwde voort op wetgeving uit de Franse

tijd (die daarna nog doorliep). In de wet was bepaald dat octrooien vijf, tien of vijftien jaar geldig konden zijn. Volledige beschrijvingen van de uitvinding dienden te worden ingeleverd en, na betaling van de lichtingskosten (fl 750,-, een niet onaanzienlijk bedrag voor die tijd), kreeg de aanvrager een gewaarmerkt afschrift en werd het octrooi openbaar.

Door het Nederlandse bedrijfsleven werd het stelsel weinig benut; meer door buitenlandse bedrijven die aldus hun positie op de

Boven: Voorblad Conventie van Parijs

Nederlandse markt trachten te verstevigen. Omdat het stelsel ook niet aansloot bij de toen levende ideeën over vrijhandel en wellicht ook omdat het niet in het belang was van de zich nog ontwikkelende nationale industriële bedrijven, werd de wet in 1869 weer ingetrokken (Stb. 1869, 126).

Wel tekende Nederland in 1870 de Conventie van Parijs, dat noopte tot aanpassing van de wetgeving op het terrein van de industriële eigendom. Echter, dat betekende feitelijk alleen dat Nederland de *merkenwetgeving* diende aan te passen. Op octrooi gebied kon Nederland zijn eigen weg blijven volgen. Wel zou Nederland, zeker na de totstandkoming van het Unieverdrag van Parijs van 1883, waarbij Nederland van het begin af aan partij was, in een geïsoleerde positie komen als laatste Europees geïndustrialiseerde land zonder octrooiwetgeving. Reden dat op de Nederlandse regering druk werd uitgeoefend, waarna de regering in 1893 toezegde een octrooiwet aan het parlement te zullen voorleggen. Na een langdurige interne discussie, werd in 1905 een wetsvoorstel ingediend, dat in 1910 uitmondde in de Octrooiwet.

Uitgangspunt voor een dergelijke wettelijke regeling was het feit dat wettelijke octrooi-bescherming het verrichten van onderzoek stimuleert. De kans op terugverdiening van researchkosten wordt door die bescherming immers vergroot. Ook belangrijk is dat datgene waarvoor bescherming is aangevraagd al in een vroeg stadium voor het publiek ter kennis wordt gebracht. Aldus wordt de mogelijkheid geschapen dat anderen kennis

kunnen nemen van de laatste technische ontwikkelingen en daar ook op kunnen voortbouwen.

De (Rijks)octrooiwet van 1910 (ROW)

De Octrooiwet (in werking getreden in 1912) kenmerkte zich erdoor dat octrooiën werden verleend na inhoudelijk onderzoek van de octrooiaanvraag op nieuwigheid, uitvinderswerkzaamheid en toepasbaarheid op het gebied van de nijverheid. De beschermingsduur werd door het Unieverdrag van Parijs aan de nationale wetgever overgelaten en was aanvankelijk vijftien jaar, sinds 1963 twintig jaar (behoudens verval of vernietiging door de rechter) (Stb. 1963, 260).

De octrooihouder kreeg een uitsluitend recht op het exploiteren van de geoctrooieerde voortbrengselen of de geoctrooieerde werkwijzen (of eigenlijk beter: kreeg het recht anderen te beletten zijn geoctrooieerde uitvinding toe te passen). De Octrooiraad was belast met het toetsen of aan de voorwaarden van octrooiëring was voldaan.

Kort gezegd behelsde de procedure het volgende:

Een uitvinder die een nationaal octrooi wilde verkrijgen moest daartoe een aanvraag indienen bij de Octrooiraad.

Deze moest vergezeld zijn van een beschrijving van de uitvinding, uitmondend in één of meer conclusies waarin datgene waarvoor een uitsluitend recht werd verlangd nauwkeurig was omschreven. Daarnaast gold een aantal verdere voorschriften.

De Octrooiraad controleerde als eerste de vormvereisten. Zo spoedig mogelijk na verloop van achttien maanden na de indiening van de aanvraag (of zoveel eerder als de aanvrager verzocht had) werd de aanvraag publiekelijk ter inzage gelegd. Vervolgens diende de aanvrager, als hij verder wilde gaan, aan de Octrooiraad te verzoeken om een onderzoek naar de stand van de techniek in te stellen, het zogenoemde nieuwheidsonderzoek. Dit onderzoek diende ter beoordeling of de uitvinding nieuw was ten opzichte van de stand van de techniek op de dag vóór de indiening van de aanvraag. Daarna kon de aanvrager besluiten om zijn aanvraag voort te zetten.

Hij diende daartoe de Octrooiraad te verzoeken om een beslissing om octrooiëring. De Octrooiraad ging dan na, met inachtneming van de uitkomsten van het nieuwheidsonderzoek, of de uitvinding voldoende inventief was en aan de verdere vereisten voldeed. Zo ja, dan maakte de Octrooiraad de aanvraag openbaar. Werd er binnen een periode van vier maanden geen bezwaar gemaakt door derden, dan volgde octrooiëring. Werd binnen deze periode wel bezwaar gemaakt, dan volgde een oppositieprocedure, al dan niet uitmondend in octrooiëring.

Deze procedure betekende dat aan de Octrooiraad een aantal technisch hoogwaardige werkzaamheden werd toevertrouwd. Op de diverse terreinen van de techniek vereiste de beoordelingstaak specialistische kennis en ervaring op hoog niveau. Dat betekende ook dat er een voldoende hoeveelheid te behandelen aanvragen op de diverse terreinen der techniek beschikbaar moest zijn voor de aan de Octrooiraad verbonden technici.

Na de inwerkingtreding van de ROW ging het aantal aanvragen gestaag omhoog, met alleen een kleine terugval tijdens de Tweede Wereldoorlog. Daarna steeg het aantal aanvragen sterk, met een hoogtepunt in de

‘Uitgangspunt voor de ROW was het stimuleren van onderzoek’

jaren zestig en zeventig, met een aantal van 14.000 tot 18.000 aanvragen per jaar. Daarna deed zich een sterke daling voor, veroorzaakt door de inwerkingtreding in 1977 en het succes van het Europees Octrooiverdrag.

Het Europees Octrooiverdrag en de gevolgen voor de ROW

Het Europees Octrooiverdrag (EOV), op 5 oktober 1973 te München gesloten (*Trb.* 1975, 108 en 1976, 101), trad op 7 oktober 1977 in werking. Nederland was van het begin af aan partij (*Stb.* 1977, 7). Het bij dit verdrag opgerichte Europees Octrooibureau (EOB) werd op 1 juni 1978 opengesteld voor de indiening van Europese octrooiaanvragen. Die stroomden in toenemende mate binnen. In 1987 werden reeds 45.260 Europese aanvragen ingediend, in 1988 50.223, in 1989 57.765 en in 1990 62.778.

Het EOv voorziet er in dat aanvragers door middel van één aanvraag een Europees octrooi bij het EOB krijgen; in feite een bundel nationale octrooien voor die lidstaten van het verdrag die zij hebben aangewezen. De rechtsgevolgen van een Europees octrooi worden ten algemene beheerst door het nationale recht van de betrokken landen en zijn gelijk aan die van het nationale octrooi, al zijn er ook bepalingen in het EOv met rechtstreekse werking. Wie octrooibescherming voor meerdere van de lidstaten verlangt, heeft aldus een eenvoudiger en goedkopere wijze van verkrijging. Het EOv kent, net als de ROW, een systeem van inhoudelijke toetsing op nieuwheid, uitvindingswerkzaamheid en toepasbaarheid op het gebied van de nijverheid.

Bij de behandeling van de Rijkswet van 12 januari 1977 ter goedkeuring van het EOv (*Stb.* 1977, 7) werd door de regering in de Memorie van Toelichting aangegeven dat, als gevolg van de invoering van de Europese octrooiverlening de nationale octrooiverlening en de daarmee samenhangende werkzaamheden van de Octrooiraad naar verwachting zouden inkrimpen, (TK 1975/76, 13899 (R 10103), nr. 3). Voor het personeel

werd verwacht dat zich geen grote problemen zouden voordoen, aangezien deze inkrimping van de werkzaamheden van de Octrooiraad zich zeer geleidelijk zou voltrekken. Voor het personeel was er de mogelijkheid van indiensttreding bij het EOB (met immers een vestiging in Den Haag). In antwoord op vragen van de Tweede Kamer in het Verslag sprak de regering in de Nota naar aanleiding van het Verslag de verwachting uit dat na de voor begin 1978 verwachte openstelling van het EOB het aantal ingediende nationale aanvragen zou afnemen van 13.600 (raming over 1976) tot 850 in 1982 en zich daarop zou stabiliseren.

Boven Binnenhof, Den Haag

De gevolgen voor de Octrooiraad en dus ook voor het personeelsbestand zouden eerst later merkbaar worden, vanwege de behandelingsduur van de aanvragen. Een staken van de werkzaamheden van de Octrooiraad werd niet voorzien.

Het EOVS-systeem had van het begin af aan groot succes, zelfs nog in hogere mate dan verwacht, met alle gevolgen van dien voor het aantal in Nederland ingediende nationale octrooiaanvragen. In 1975 bedroeg het aantal nationale aanvragen nog 15.267, in 1978 nog 12.680, maar in de jaren 1989 en 1990 was dit teruggelopen tot 3.262, resp. 2.991. Daar kwam nog bij dat ca. 30% van deze aanvragen diende ter gebruikmaking van de mogelijkheid van artikel 87 EOVS om naast een nationale octrooiaanvraag binnen twaalf maanden na indiening met gebruikmaking van de zogenoemde prioriteits-

datum een Europese octrooiaanvraag in te dienen. In die gevallen had de aanvraag slechts ten doel om, naast de verkrijging van een nieuwheidsrapport, door de indiening daarvan de prioriteitsdatum te fixeren. Een verzoek om beslissing inzake octrooiverlening bleef dan achterwege.

De afwegingen voor een nieuw octrooistelsel

De hierboven gesignaleerde ontwikkelingen leidden tot de vraag of een nationaal octrooistelsel met inhoudelijke toetsing op termijn te handhaven zou zijn. Een dergelijk stelsel vereist immers een bestand van technici dat op alle terreinen van de techniek op hoogwaardige wijze ervaren en deskundig is. De twijfel rees of bij een verminderend

aantal aanvragen aan het voor alle specialistische terreinen van de techniek vereiste aantal technici voldoende werk kon worden geboden. In 1983 werd de Commissie Octrooiverleningssysteem (Commissie-Schuttevaer) ingesteld om te onderzoeken of naast het Europees octrooi en na invoering van een gebruiksmodellenbescherming (waartoe een wetsvoorstel in voorbereiding was) het systeem van de ROW met inhoudelijke toetsing van octrooiaanvragen gehandhaafd zou moeten worden, dan wel dat een gewijzigd systeem de voorkeur verdiende. De hoofdconclusie van de commissie luidde dat handhaving van het bestaande octrooiverleningssysteem de voorkeur verdiende, mits het werkaanbod van de Octrooiraad in verband met de vereiste spreiding van kennis voldoende zou blijven. De commissie achtte daartoe een aantal van 750 verzoeken om beslissing inzake octrooiverlening vereist.

In de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel dat tot de ROW 95 zou leiden werd door de regering aangegeven dat de feitelijke ontwikkelingen geen grond gaven voor de verwachting dat het aantal verzoeken zich op 750 zou stabiliseren. Immers, de daling van het aantal aanvragen zette gestaag door, terwijl een deel van de aanvragen niet tot een verzoek om octrooi-verlening leidde. Dit werd deels veroorzaakt doordat een aantal aanvragen, zoals hierboven aangegeven, alleen benut werden om een prioriteitsdatum te krijgen ten behoeve van een Europese aanvraag, en deels doordat de uitkomsten van het nieuwheidsonderzoek de aanvrager tot het inzicht brachten dat voortzetting van de procedure niet zinvol was. Tenslotte zag de aanvrager om hem moverende redenen van voortzetting af. Voorts rees de vraag of er vanuit het oogpunt van deregulering wel behoefte bestond om naast het Europees octrooi-systeem een nationaal octrooi-verlenings-systeem te handhaven. De regering kwam tot de conclusie dat die vraag bevestigend beantwoord diende te worden. Allereerst was daar het punt dat het Europees octrooi-systeem vooral door grote bedrijven benut werd. MKB-bedrijven bleken weinig gebruik te maken van het Europese systeem dat als gecompliceerd en kostbaar werd ervaren, terwijl zij wellicht ook minder behoefte hadden aan bescherming in een groot aantal landen. Zij ervoeren het vigerend nationaal systeem al als weinig aantrekkelijk. Voor de regering was van belang dat kleine en middelgrote ondernemingen gebruik konden maken van een voor hen aantrekkelijk octrooi-verleningssysteem. Daarmee konden zij op de nationale markt tegenspel bieden tegen andere (buitenlandse) bedrijven. Een ander punt dat meewoog om te kiezen voor een nationale wettelijke regeling van octrooi-verlening was dat alle andere bij het EOV aangesloten landen een nationaal systeem van octrooi-verlening hadden.

Ook werd nog gekeken naar het gebruiksmodel. Een voorstel voor een gebruiksmodellenwet was op 21 mei 1986 bij de Tweede Kamer ingediend. Deze hield een regeling in voor het verkrijgen van uitsluitende rechten op technische uitvindingen die in nieuwe voorwerpen belichaamd waren. Daartoe was in 1981 geadviseerd

door de Commissie Klein Octrooi. Het recht op een gebruiksmodel zou op eenvoudiger wijze dan het recht op een octrooi verkregen kunnen worden. De bescherming zou uitsluitend op voorwerpen, niet op (chemische) stoffen en werkwijzen betrekking hebben en de vereisten voor het verkrijgen van een gebruiksmodel zouden lager zijn dan de vereiste uitvindingshoogte voor een octrooi. Een depot bij het Bureau voor de Industriële Eigendom (BIE) zou slechts worden getoetst aan formele, niet aan inhoudelijke eisen. De beschermingsduur zou ten hoogste zes jaar zijn. In het op 25 januari 1988 uitgebrachte Eindverslag van de vaste Commissie voor Economische Zaken van de Tweede Kamer over het wetsvoorstel (Kamerstukken II, 1987/88, 19534, nr. 11) werd de vraag gesteld of het in de Rijsoctrooiwet neergelegde systeem van octrooi-verlening naast dat van het Europees octrooi nog handhaving verdiende. Ook werd gevraagd of de voorgestelde gebruiksmodellenbescherming niet moest worden vervangen door het systeem van klein octrooi, zoals dat in België en Frankrijk bestond. Deze vragen waren aanleiding voor de regering om bij brief van 18 augustus 1988 (Kamerstukken II, 1987/88, 19534, nr. 12) aan de voorzitter van de Tweede Kamer opschorting van de behandeling van het wetsvoorstel te verzoeken, omdat het mogelijk werd geacht dat dit voorstel en een voorstel voor een nieuwe octrooiwetgeving zodanige raakpunten en overlappingsen zouden gaan vertonen, dat beide systemen naast elkaar geen bestaansrecht zouden hebben. In de brief werd ook melding gemaakt van de mogelijkheid dat het Belgische systeem model zou kunnen staan voor een nieuw Nederlands octrooi-verleningssysteem. Deze mogelijkheid was al eerder geopperd door de Commissie-Schuttevaer.

Het Belgische systeem van octrooi-verlening behelst dat een octrooi kan worden verkregen zonder dat van tevoren toetsing of aan de eisen van octrooi-verlening is voldaan heeft plaatsgevonden. Slechts enige formele eisen worden getoetst. Een nieuwheidsonderzoek is evenmin vereist, maar heeft wel invloed op de termijn van de bescherming: zonder dit onderzoek bedraagt die maximaal zes jaar en met het onderzoek maximaal twintig jaar. In het geval van een

‘Ontwikkelingen zoals het EOV maken het onmogelijk de ROW te handhaven’

geschil is het de rechter die toetst aan de materiële vereisten. Anders dan bij het gebruiksmodel wordt dan ook getoetst aan de uitvindershoogte. De materiële eisen zijn dus niet lager dan die van de ROW, terwijl ook voor (chemische) stoffen en werkwijzen octrooi kan worden verkregen. Door de eenvoudige verkrijging van bescherming via een depot zonder inhoudelijke toetsing kan het bureau dat met de uitvoering van de wet is belast met een beperkte staf van technici ten behoeve van het nieuwheidsonderzoek en de administratie volstaan.

De gekozen opzet van de nieuwe Rijksoctrooiwet van 1995 (ROW 95)

Op grond van voornoemde ontwikkelingen en afwegingen kwam de regering tot de volgende conclusies en opzet voor een nieuwe octrooiwetgeving, zoals verwoord in het wetsvoorstel Regels met betrekking tot octrooien (Rijksoctrooiwet 1993) van 13 mei 1992 (II 1991/92, 22604 (R1435), nrs. 1-2).

- De ontwikkelingen maken het onmogelijk het bestaande systeem van octrooi-verlening van de ROW te handhaven.
- Er zijn zwaarwegende argumenten om niet uitsluitend voor de Europese weg te kiezen.
- Als alternatief is een systeem zoals bijvoorbeeld het Belgische (en gedeels ook het Franse) aantrekkelijk.
- Bij een eenvoudige octrooiverleningsprocedure is er geen behoefte aan de introductie van een recht op gebruiksmodel.
- Een dergelijke regeling is aantrekkelijk voor het MKB.
- Bij het wegvallen van de Octrooiraad zal de beoordeling van de technische merites

door de rechter dienen te geschieden. Ook is er kans dat er meer geschillen aan de rechter worden voorgelegd. Een en ander kan een verzwaring in de belasting van de rechterlijke macht betekenen met name van de rechtbank en het Hof te Den Haag. In verband daarmee leidde overleg tussen de bewindslieden van Economische Zaken en Justitie tot afspraken over de financiering van eventueel noodzakelijke uitbreiding van het aantal rechters belast met de rechtspraak inzake geschillen over octrooien.

- Er heeft ruim overleg plaatsgevonden met kringen van belanghebbenden over de te maken afweging. Deze kringen staan positief ten opzichte van de gekozen opzet.

Hoofdpunten uit het wetsvoorstel

- De nieuwe wet blijft een Rijkswet. De Nederlandse Antillen hebben te kennen gegeven er aan te hechten dat de nieuwe regelgeving ook voor dat rijksdeel zal gelden. Van de zijde van Aruba is de wens uitgesproken een eigen Landsverordening inzake octrooien tot stand te brengen.
- De octrooiverleningsprocedure van de ROW wordt drastisch veranderd, maar de materiële eisen worden zo veel mogelijk ongewijzigd gelaten. Wel zal aansluiting worden gezocht bij het EOV.
- Het verleningssysteem is gebaseerd op het Belgische. Een aanvraag dient een beschrijving te bevatten van de uitvinding, uitmondend in conclusies waarin datgene nauwkeurig wordt beschreven waarvoor bescherming wordt verlangd. Er wordt uitsluitend getoetst op de formele vereisten. De Octrooiraad komt te vervallen, maar wordt nog tijdelijk in stand gehouden voor de behandeling van bestaande aanvragen. De uitvoering van

de wet geschiedt verder door het Bureau voor de Industriële Eigendom (BIE).

- De aanvrager heeft de keuze tussen een octrooi met een maximale termijn van resp. zes, dan wel twintig jaar. In het laatste geval is een nieuwheidsonderzoek vereist, aan te vragen binnen dertien maanden na indiening van de aanvraag of de prioriteitsdatum.
- De materiële toetsing geschiedt door de rechter. De houder van een zesjarig octrooi dient in het geval hij een inbreukprocedure aanhangig maakt alsnog een nieuwheidsrapport aan te vragen en te overleggen.

De Raad van State kon zich verenigen met de gemaakte systeemkeuze, maar achtte wel enige aanpassingen en verduidelijkingen wenselijk. De Raad wees er onder meer op dat de verschuiving van de (materiële) toetsing van de Octrooiraad naar de rechter voor de laatste meer technische ondersteuning en advies nodig zou maken. Ook oordeelde de Raad dat, gelet op de discussie over de octrooierbaarheid van biotechnologische uitvindingen, waarover ook een ontwerp EG-richtlijn in bespreking was, de herziening van de octrooiwetgeving zou moeten worden aangegrepen om nader in te gaan op de octrooierbaarheid van dergelijke uitvindingen en de plaats van het wetsartikel 3 daarbij. Verder achtte de Raad de verplichting voor een niet in Nederland gevestigde aanvrager om domicilie te kiezen bij een octrooigemachtigde op gespannen voet staan met het EG-Verdrag.

De parlementaire behandeling van het wetsvoorstel en daarin aangebrachte wijzigingen

De parlementaire behandeling van het wetsvoorstel nam ruim twee jaar in beslag. Het wetsvoorstel werd namens de regering ingediend door Staatssecretaris Van Rooy van Economische Zaken. Zij verdedigde het ook in de Tweede Kamer. Tijdens de behandeling in de Eerste Kamer nam haar opvolgster Staatssecretaris Van Dok-Van Weele die

rol over. Het wetsvoorstel werd tijdens de parlementaire behandelingen op een aantal punten bijgesteld.

De opzet van het nieuwe stelsel werd vrijwel algemeen onderschreven, zij het dat er wel gemengde gevoelens waren en met name zorg over het behoud van de bij de Octrooi-raad aanwezige kennis. De regering zette uiteen dat bij het BIE de deskundigheid behouden zou blijven die bij haar taken, zoals het verrichten van nieuwheidsonderzoek en de documentatie- en voorlichtingsfunctie, aansloot. Verder onderstreepte de regering het belang van de voorlichting en advisering over kennisbescherming en octrooidocumentatie, ook ten bate van het MKB, waartoe nieuwe vormen van dienstverlening en octrooikennisverspreiding in de maak waren, met versterking van samenwerking tussen technologische instituten. De regering zegde hierover een afzonderlijke notitie toe.

Een drietal amendementen van de Tweede Kamerleden Witteveen en Van der Hoeven (TK 1993/94, 22604 (R1435), nrs. 18, 19 en 20) inzake de adviestaak van het BIE aan de rechterlijke macht werd door de regering overgenomen. Zij behelsden resp. de verplichting om bij vorderingen tot vernietiging van een octrooi een advies van het BIE over te leggen, de verplichting voor de verzoeker zijn punten van bezwaar te specificeren en voor het BIE deze gemotiveerd te beoordelen en de verplichting van het BIE de rechter op diens verzoek alle inlichtingen en adviezen te verstrekken. Hiermee werd enigszins teruggekomen op de lijn van het wetsvoorstel doordat het BIE hiermee toch een zekere toetsingstaak verkreeg.

Op aandrang van de Tweede Kamer werd de positie van de uitvindende werknemer iets versterkt en werd ook de aanvankelijk geschrapte bepaling over herstel in de vorige toestand weer in ere hersteld. Zo werd ook de strafbaarstelling van opzettelijke inbreuken, die niet was overgenomen uit de ROW bij gebrek aan gebruik daarvan, weer opgenomen. Bij het zesjarig octrooi werd verduidelijkt dat een versnelde procedure mogelijk was. De dwanglicentie vanwege afhankelijkheid werd op verzoek van de Tweede Kamer verruimd. Een nieuwe regeling inzake de octrooigemachtigden werd toegezegd. Bij Nota van Wijziging werd

© ANP PHOTO 2010 ANP, Cor Mulder

een regeling ter implementatie van de EG-verordening inzake Aanvullende Beschermingscertificaten in de wet opgenomen. Veel tijd werd besteed aan de behandeling van de octrooieerbaarheid van biotechnologische uitvindingen, met name bij de mondelinge behandeling. De Tweede Kamer werd over 'Biotechnologie en het octrooi- en kwekersrecht' nog nader geïntformeerd door de Staatsecretaris van Economische Zaken en de minister van LNV bij brieven van 11 oktober 1993 en 24 januari 1994, welke besproken werden in een mondeling overleg (TK 1993/94, 19744 en 22604 (R 1435), nrs. 11-13).

In artikel 3, onder b van het wetsvoorstel was de bepaling van de ROW, artikel 3, tweede lid (die conform het EOV was) ongewijzigd overgenomen. Door de aanvaarding van een amendement van de leden Witteveen en Van der Hoeven (TK 1993/94, 22604 (R 1435), nr. 38) werd bij de bepaling dat (onder meer) niet vatbaar voor octrooi waren 'planten- en dierenrassen alsmede werkwijzen van wezenlijk biologische aard' de slotpassage 'en hierdoor verkregen voortbrengselen' vervangen door 'tenzij die op grond van de Gezondheids- en welzijnswet

Boven Naambord Raad van State op het Binnenhof

voort dieren zijn toegestaan'. Indiensters beoogden hiermee het octrooieren van dieren onmogelijk te maken. Toen bleek dat de interpretatie van voornoemd wetsartikel op zijn minst voor discussie vatbaar was, gaf het overgrote deel van de fracties aan het eens te zijn met de regering dat de behandeling van het voorliggende wetsvoorstel niet de meest geëigende gelegenheid was deze thematiek ten principale te behandelen. Verder verklaarde de regering zich bereid om te laten onderzoeken of uitbreiding van de criteria voor octrooiverlening met criteria van ethische, ecologische en maatschappelijke aard wenselijk en mogelijk was. De Eerste Kamerfractie van de RPF had hier, mede namens de SGP- en GPV-fracties om gevraagd.

Het wetsvoorstel werd in de Tweede Kamer unaniem aanvaard; in de Eerste Kamer stemde Groen Links tegen vanwege bezorgdheid over de regeling inzake biotechnologische uitvindingen.

56

Verdere ontwikkelingen

Na de inwerkingtreding van de ROW 95 stabiliseerde zich het aantal aanvragen voor een nationaal octrooi. Waren er in 1994, het laatste jaar dat uitsluitend op grond van de ROW kon worden aangevraagd, 2.249 aanvragen, in 1995, toen de ROW 95 vanaf 1 april in werking was, beliep het aantal aanvragen op grond van de ROW 650 en het aantal op grond van de ROW 95 2.001, in totaal dus 2.651. In 2008 waren er 2.732 aanvragen.

Ten slotte vermeld ik nog enkele zaken met betrekking tot het octrooibeleid en enkele latere wijzigingen in de ROW 1995, die in het verlengde lagen van de parlementaire behandeling in de jaren negentig. Over de stand van zaken met betrekking tot het octrooibeleid in samenhang met het technologie- en industriebeleid werd de Tweede Kamer bij brieven van 18 mei 1994 ('Emplooi met octrooi') en 5 maart 1997 ('Content met patent') geïnformeerd (TK 1993/94, 23 732, nr 1, resp. TK 1996/97, 23 732, nr.2).

Op 1 mei 2003 werd de vernieuwde regeling inzake de octrooigemachtigden van kracht. De verplichte domiciliekeuze bij een octrooigemachtigde voor een niet in het Koninkrijk gevestigde aanvrager was reeds in 1998 komen te vervallen, na aandrang van de Europese Commissie. Ook de verplichte waarmerking door een octrooigemachtigde van Europese octrooischriften zou, later, komen te vervallen.

De ROW verviel met ingang van 1 september 2004 (*Stb.* 2004, 352). Daarmee werd ook de Octrooiraad opgeheven.

In relatie tot de octrooieerbaarheid van biotechnologische uitvindingen werd, in vervolg op de toezeggingen in het Nederlandse Parlement, door de Raad van State de mogelijkheid en wenselijkheid de criteria voor octrooiverlening met criteria van ethische, ecologische en maatschappelijke aard uit te breiden onderzocht; het advies was negatief. Na stranding van een eerste poging, kwam op 6 juli 1998 een EG-richtlijn tot stand inzake de rechtsbescherming van biotechnologische uitvindingen (98/44/EG, PbEG L 213). Deze werd, na uitvoerige discussies in het Nederlandse Parlement en een verloren rechtsgang naar het Hof van Justitie EG, door het Parlement aanvaard. Het wetsvoorstel ter implementatie in de ROW 95 werd op 9 november 2004 door de Eerste Kamer aanvaard en trad op 20 november 2004 in werking. (*Stb.* 2004, 590 en 592).

In 2006 werd de ROW 1995 geëvalueerd. Dat leidde tot een wijziging van de wet, waarbij onder meer het zesjarig octrooi verviel en indienen in het Engels (behoudens de conclusies) werd toegelaten (*Stb.* 2007, 479).

Over de auteurs

Hans Schippers is sinds 1987 medewerker bij de sectie techniekgeschiedenis van de Technische Universiteit Eindhoven. Hij werkte onder meer mee aan de meerdelige reeksen over de geschiedenis van de techniek in Nederland in de 19de en 20ste eeuw. Verder was hij mede-auteur en -redacteur van *Gedreven door nieuwsgierigheid*, het gedenkboek bij het vijftigjarig bestaan van de TU/e in 2006. Tevens publiceert hij regelmatig over politieke ontwikkelingen in het Midden-Oosten.

Marianne Rots is octrooigemachtigde en werkt sinds 1982 bij Unilever. Zij heeft gewerkt in Nederland, Turkije en Engeland, in de octrooiafdeling, R&D en New Business Development. Nu is zij adjunct hoofd van Unilever's Patent Group en Vice President Patents Foods.

Ir. Jan E.M. Galama is gepensioneerd directeur Philips Corporate Patents and Trademarks (nu Intellectual Property & Standards). Hij was actief in vele gremia op het gebied van Industriële Eigendom. Tevens is hij octrooigemachtigde (Europees, ex-NL gemachtigde).

Prof. W.A. Hoyng is hoogleraar intellectueel eigendomsrecht aan de Universiteit van Tilburg en partner van het advocatenkantoor Howrey LLP. Hij is ondermeer voorzitter van de Vereniging Intellectuele Eigendom (VIE) en van de adviescommissie IE van de Balie en oud-voorzitter van de Europese Vereniging van octrooiadvocaten (EPLAW).

Mr. A. Snethlage is werkzaam geweest in het verzekeringswezen te Rotterdam. In 1978 maakte hij de overstap naar het ministerie van Economische Zaken. Daar was hij van 1996 tot en met 2007 adviseur Industriële Eigendom.

Bron: de Nationale Beeldbank / leenrijmester

<i>Verantwoording</i>	
Een eeuw octrooien in Nederland	3
<i>Inleiding</i>	
100 jaar octrooiwetgeving	7
Een oude innovatievriend	
Worstelen met octrooien	13
De voorgeschiedenis van de octrooiwet van 1910	
Innoveren als er geen octrooiwet is	26
De opkomst van de margarineindustrie	
Het octrooiloze tijdperk 1869-1910 in Nederland	29
Het ontstaan en de ontwikkeling van de N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken daarin	
100 jaar Rijksoctrooiwet in de polder	36
Korte biografieën	46
Drucker, Telders, Helbach, Van Benthem	
De totstandkoming van de Rijksoctrooiwet 1995	48
Over de auteurs	57